

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Studijní program: Doplnkové pedagogické studium

Zahraniční školské systémy povinného vzdělávání

Foreign educational compulsory systems

Los sistemas educativos de enseñanza obligatoria en el extranjero

Diplomová práce: 07-FP-KPP-018

Autor:

Martina Bejrová

Podpis:

.....

Adresa:

Václavická 1717

Náchod

54701

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
68	14100	7	15	30	0

V Liberci dne:

Katedra: Pedagogiky a psychologie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (bakalářský studijní program)

pro (kandidát) Martina Bejrová
adresa: Václavická 1717, 54701 Náchod
obor (kombinace): Doplnkové pedagogické studium

Název BP: Zahraniční školské systémy povinného vzdělávání

Název BP v angličtině: Foreign educational compulsory systems

Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Kasper, Ph. D.

Konzultant:

Termín odevzdání: Květen 2008

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné.resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 29. 09. 2007

.....
děkan **vedoucí katedry**

Převzal (diplomant):

Datum:

Podpis:

Cíl:

Cílem mé bakalářské práce je provést analýzu zahraničních školských systémů povinného vzdělávání. Analýzu školských systémů budu realizovat porovnáváním vzdělávacího systému ve Španělsku, Belgii, Velké Británii a České republice.

Předpoklady:

V první části práce popíši srovnávací pedagogiku a její význam. Další část bude pojednávat o vybraných zemích, jejich charakteristikách a stanovím parametry, které budu porovnávat. Třetí část bude věnována jmenovaným zemím a jejich vzdělávacím systémům. V závěru práce provedu vyhodnocení a srovnání těchto školských systémů.

Metody:

Popisné, analytické, srovnávací

Literatura:

Průcha J.: Srovnávací pedagogika, vydání 1., Praha: Portál 2006, ISBN 80-7367-155-7

Váňová M.: Srovnávací pedagogika, Praha: Vysoká škola J.A. Komenského 2003, ISBN 80-86723-04-0

Váňová M.: Teoretické a metodické otázky srovnávací pedagogiky, Praha: Pedagogická fakulta UK 1998, ISBN 80-86039-51-5

www.uiv.cz

www.euridice.com

www.pisa.oecd.org

www.rvp.cz

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne:

Vypracovala:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Tomášovi Kasperovi, Ph.D. za jeho vedení, připomínky a poskytnutí cenných rad při zpracování této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala rodičům, přátelům a dalším, kteří mě v mém úsilí podporovali a pomáhali mi při vypracovávání této práce.

Resumé

Tématem předkládané bakalářské práce je srovnání zahraničních systémů povinného vzdělávání. Zaměřila jsem se na komparaci vzdělávacích systémů Belgie, Španělska a České republiky. První část je věnována srovnávací pedagogice, jejímu významu, poslání a infrastruktuře. Další část vymezuje pojem povinné vzdělávání a stručně představuje porovnávané státy. Navazuje hlubší analýza vzdělávacích systému výše jmenovaných států, pozornost jsem věnovala především věku, ve kterém žáci zahajují povinnou školní docházku, délce povinné školní docházky, struktuře školské soustavy, poskytovatelům povinného vzdělávání a způsobu financování tohoto vzdělávání. Závěr mé práce je zaměřen na konečné srovnání analyzovaných školských systémů, zmiňuji se zde také o výzkumu PISA. Cílem této práce je vystihnout přednosti zahraničních vzdělávacích systému, z nichž můžeme čerpat inspiraci pro vylepšení českého vzdělávacího systému.

Klíčová slova

Srovnávací pedagogika

Vzdělávací systém

Povinné vzdělávání

Zahraniční školské systémy

Primární vzdělávání

Sekundární vzdělávání

Summary

The topic of my final thesis is the comparison of foreign compulsory educational systems. I have focused on the comparison of educational systems in Belgium, Spain and in the Czech republic. The first part concentrates on comparative education, its significance, functions and infrastructure. There are explanations of the term compulsory education and brief characteristics of chosen countries in the second part. The next part deals with extended analysis of educational systems of listed countries, i.e. the standard age of beginning of the compulsory education, its length, the structure of school, the providers of compulsory education and the way of funding and financing of the education. The last is dedicated to the final comparison of chosen educational systems, there is also listed PISA survey. The aim of

this work is to find the positive aspects of foreign educational systems and the possibility to improve our educational system by those aspects.

Key Words

Comparative Education

Educational system

Compulsory education

Foreign educational systems

Primary education

Secondary education

La anotación

El tema de mi tesis final es una comparativa de los sistemas educativos de enseñanza obligatoria en el extranjero. Para dicha comparación me he basado en los sistemas educativos de Bélgica, España y la República Checa. La primera parte se centra en la Educación Comparativa, su significado, funciones e infraestructuras. Se da una explicación sobre el término educación obligatoria y se muestran unas breves características de ella en los países que se analizarán en la segunda parte. Dicha parte contiene un análisis extendido de los sistemas educativos en estos países, como por ejemplo la edad estándar de comienzo de la enseñanza obligatoria, su duración, la estructura de la escuela, los organismos que proporcionan enseñanza obligatoria y las formas de financiación y obtención de recursos para la educación.

La última parte presenta una comparación final de los sistemas educativos elegidos. Hay también listada la informe “PISA”. El objetivo de este trabajo es encontrar los aspectos positivos de los sistemas de enseñanza extranjeros para poder aplicarlos al nuestro.

Las palabras fundamental

La Educación Comparativa

El sistema educativo

Enseñanza obligatoria

El sistema educativo en el extranjero

La Educación primaria

La Educación secundaria

Seznam zkratek

aj.	a jiné
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČAPV	Česká asociace pedagogického výzkumu
ČR	Česká republika
ESO	Educación secundaria obligatoria
EU	Evropská Unie
EUDISED	European Documentation and Information System for Education
HDP	Hrubý domácí produkt
IBE	International Bureau of Education
IEA	International Association for the Evaluation of Educational Achievement
INES	Indicators of Educational systems
ISCED	International Standard of classification of Education
min	minuty
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
odst.	Odstavec
OECD	Organization for Economic Co - operation and Development
PISA	Programme for International Student Assessment
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání
tzn.	to znamená
tzv.	tak zvaný
tj.	to je
Sb.	Sbírka
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	United Nations Educational and Cultural Organization
USA	United States of America

Obsah

Úvod.....	11
1. SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKA.....	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKA	12
1.2 APLIKACE SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKY	12
1.3 VZNIK A VÝVOJ SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKY	14
1.4 INFRASTRUKTURA SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKY	15
1.4.1 Vědecké společnosti.....	15
1.4.2 Centra pro srovnávací pedagogiku	16
1.4.3 Informační a dokumentační centra	16
1.4.5 Odborné časopisy pro srovnávací pedagogiku.....	16
1.4.6 Knižní prameny.....	17
1.6 TYPIZACE ŠKOLSKÝCH SYSTÉMŮ VE SVĚTĚ	19
1.5 ÚSKALÍ SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKY	21
2. SYSTÉM POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A KRITÉRIA KOMPARACE	23
2.1 PRIMÁRNÍ KONTRA ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	23
2.1.1 Znaky primárního vzdělávání.....	23
2.1.2 Znaky základního vzdělávání.....	24
2.1.3 Sekundární vzdělávání.....	24
2.2 POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA	25
2.4 ZEMĚ, KTERÉ JSOU PŘEDMĚTEM SROVNÁVÁNÍ, A JEJICH CHARAKTERISTIKY	25
2.4.1 Španělsko.....	25
2.4.2 Belgie.....	26
3. SYSTÉMY POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	29
3.1 SYSTÉM POVINNÉHO ŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	29
3.1.1 STRUKTURA POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	29
3.1.1.1 Povinné vzdělávání.....	29
3.1.1.2 Struktura systému povinného vzdělávání.....	31
3.1.2 POSKYTOVATELÉ POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	33
3.1.3 ZÁKLADNÍ LEGISLATIVA UPRAVUJÍCÍ ŠKOLSKÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE.....	33
3.1.4 FINANCOVÁNÍ ŠKOLSTVÍ	37
3.1.5 SPRÁVA VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY A PRAVOMOCI ŠKOLSKÝCH ORGÁNŮ.....	38
3.1.6 ORGANIZACE ŠKOLY, VĚKOVÉ ÚROVNĚ ŽÁKŮ A POČTY ŽÁKU VE ŠKOLE.....	39
3.1.6.1 Obsah vzdělávání, předměty a počet hodin	39
3.1.7 Závěrečné zhodnocení českého vzdělávacího systému.....	43
3.2 ŠPANĚLSKÝ ŠKOLSKÝ SYSTÉM POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	44
3.2.1 STRUKTURA POVINNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	44
3.2.1.2 Školská zařízení poskytující povinné vzdělávání.....	45
3.2.2 ZŘIZOVATELÉ ŠKOL.....	46
3.2.3 ZÁKLADNÍ LEGISLATIVA	47
3.2.4 FINANCOVÁNÍ ŠKOLSTVÍ	48
3.2.3.1 Metodika a způsob financování školství	48
3.2.4 ORGANIZACE ŠKOLSTVÍ	49
3.2.4.1 Obsah primárního vzdělávání.....	49
3.2.4.2 Obsah sekundárního vzdělávání.....	50
3.2.5 Závěrečné zhodnocení španělského vzdělávacího systému.....	51
3.3 STRUKTURA POVINNÉHO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU V BELGII	52
3.3.1 POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA	52
3.3.2 ZŘIZOVATELÉ ŠKOL V POVINNÉM VZDĚLÁVACÍM SYSTÉMU A JEJICH PRAVOMOCI	53
3.3.2.1 Pravomoci zřizovatelů vzdělávacích institucí.....	54
3.3.3 FINANCOVÁNÍ ŠKOLSTVÍ	55
3.3.4 ORGANIZACE ŠKOLSTVÍ	55
3.3.4.1 Primární vzdělávání	55
3.3.4.2 Sekundární vzdělávání.....	56
3.3.5 ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ BELGICKÉHO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU	57

4. ZÁVĚREČNÉ POROVNÁNÍ ŠKOLSKÝCH SYSTÉMŮ	58
4.1 PISA	61
ZÁVĚR	65
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	68
<i>Tabulky</i> 68	
<i>Obrázky</i> 68	

Úvod

Každý z nás si jistě uvědomuje skutečnost, že žijeme v globalizovaném světě. Stali jsme se členy významných společenství, jejichž pravidla a zásady musíme respektovat.

Globalizace se stala výrazným jevem v 2. polovině 20. století, zejména v jeho posledních dvaceti letech, a pokračuje stále rychleji až do současné doby. Pojem globalizace v sobě zahrnuje rostoucí internacionalizaci obchodu se zbožím a službami, finančního systému, podniků a odvětví, technologií a konkurence. Globalizace a s ní související internacionalizace světové ekonomiky se promítá ve stále větší míře do výzkumu a ekonomického vývoje. Díky globalizované ekonomice probíhá v oblasti vědy, technologií a inovací rychlá implementace výsledků výzkumu a vývoje v praxi. S internacionalizací úzce souvisejí aktivity multinacionálních firem, které jsou nosným prvkem hospodářství.

Česká republika je ekonomikou velmi otevřenou, těžící z příchodu zahraničních investorů, přílivu zahraničního kapitálu, ale také zvyšujícího se exportu tuzemských statků. Stále více lidí cestuje za hranice zemí ať již na dovolenou, za prací či studovat. Získat práci manažera v nadnárodní společnosti není vůbec těžké a dostat se na pracovní stáž do zahraničí není v dnešní době výjimkou.

Na nové skutečnosti musí reagovat i školství. Role vzdělávání v posledních letech prudce roste. Školský systém by měl žáky připravit na nové aspekty vývoje a sám na ekonomický vývoj reagovat. Je jasné, že vzdělávání v každé zemi neprobíhá stejným způsobem. Odlišnosti mohou vyplývat z různých kultur, historie, politického a ekonomického prostředí. Vzdělávání dnes není možné vztahovat jen na potřeby určité země. Je třeba vytvořit takový školský systém, aby absolventi škol byli schopni uplatnit se na mezinárodním trhu práce, jejich znalosti byly ekvivalentní znalostem absolventů škol z vyspělých ekonomik a aby nebyli nijak podceňováni. Právě proto má nyní velký význam srovnávací pedagogika.

Jelikož význam srovnávací pedagogiky stále roste, rozhodla jsem se věnovat tuto bakalářskou práci tématu srovnávací pedagogiky. Cílem mé práce je provést analýzu zahraničních školských systémů povinného vzdělávání. Zaměřím se na školské systémy povinného vzdělávání v České republice, Belgii a ve Španělsku. Výsledkem této analýzy by mělo být zjištění předností nebo naopak nedostatků srovnávaných školských systémů. Pro vypracování této práce použiji metody popisné, srovnávací a analytické.

1. Srovnávací pedagogika

1.1 Vymezení pojmu srovnávací pedagogika

Srovnávací pedagogika je jednou z pedagogických disciplín. Existuje celá řada definicí, které tento pojem vymezují. V krátkosti by se srovnávací pedagogika dala vymezit jako disciplína, která zkoumá pedagogické jevy v jejich sociálně ekonomických, politických, náboženských a kulturních souvislostech. Tato věda může být chápána jako teorie, ale zahrnuje i výzkumné aktivity, které se zabývají zkoumáním a fungováním vzdělávacích systémů různých zemí, jejich popisem a komparací. [1], [2]

Náplní srovnávací a mezinárodní pedagogiky je objevování, vysvětlování, podporování a šíření znalostí o vzdělávacích systémech a o idejích a problémech vzdělávání ve světě.

Srovnávací pedagogika je multidisciplinární vědecká oblast, která porovnává edukační systémy a vyvíjí teoretický výklad o srovnávaných jevech vzdělávacího procesu. Jejím cílem je objasňování obecných problémů fungování vzdělávacích systémů a tendencí jejich vývoje z mezinárodního pohledu.

Srovnávací pedagogika zahrnuje i empirickou deskripci, ze které čerpá materiály pro srovnávání.

Srovnávací pedagogika pokrývá zejména tyto oblasti:

- podmínky, procesy a produkty školního vzdělávání v různých zemích,
- kurikula, didaktické prostředky,
- sociální, ekonomické, demografické a kulturní determinanty edukačních systémů,
- řízení a financování školství,
- školskou politiku, administrativu a legislativu,
- vztahy mezi školami a rodiči, veřejností, zaměstnavateli, vztahy mezi sférou vzdělávání a trhem práce. [1], [2]

1.2 Aplikace srovnávací pedagogiky

Současná komparace vzdělávacích systémů, je multidisciplinární oblast, která využívá poznatky jednak z pedagogiky, ale i z jiných věd, tj. sociologie, demografie, právních věd, ekonomie a dalších věd.

Produkty srovnávací pedagogiky nemají své využití pouze pro pedagogické pracovníky, ale i pro odborníky v sociální politice, ekonomii, řízení lidských zdrojů, atd. [1]

1) Vzdělávací politika, plánování a řízení školství

Do této skupiny můžeme zařadit odborníky, kteří vytvářejí strategické plány pro rozvoj vzdělávacího systému, rozhodnutí o jeho fungování, legislativní rámce činnosti vzdělávacích institucí, jejich financování, kontrolu, atd.

2) Odborníci ve sféře ekonomie školství a vzdělávání

Ekonomové se zabývají problémy v souvislosti s vyhodnocením kvality, efektivnosti a financováním systémů.

3) Oblast sociálních věd

Do této skupiny patří zejména sociologie a sociální prognostika. Data z mezinárodních srovnávání vzdělávání jsou používána například pro vysvětlení důsledků vzdělanostní struktury populace pro sociální diferenciaci v určité společnosti.

4) Učitelé, manažeři ve školách a jiný vzdělávací pracovníci, výzkumní pracovníci ve sféře školství.

Tito profesionálové se mnohdy zajímají o fungování zahraničních škol, například kvůli zájmu o spolupráci se zahraniční školou nebo možnosti stáží. Systematické a objektivní poznatky o zahraničních školských systémech získávají ze srovnávací pedagogiky.

5) Studenti pedagogiky a učitelství

Studenti by měli vědět, jak je realizováno školní a jiné vzdělávání v různých zemích, a proto jsou kurzy srovnávací pedagogiky začleněny do přípravného i dalšího vzdělávání učitelů. Profesní příprava učitelů na pedagogických fakultách by měla odpovídat požadavkům současného paradigmatu vzdělávání. Mění-li se cíle, obsah a procesy vyučování, je třeba, aby studenti poznali trendy v zahraničním školství, případně mohli z informací o zahraničních školských systémech získat inspiraci pro svou budoucí praxi.

6) Širší veřejnost

S rostoucím významem vzdělávání se veřejnost stále více zajímá o kvalitu vzdělávacího systému ve své zemi. Pro porovnání jsou často používány odkazy na vzdělávání v zahraničí. Poznatky o vzdělávacím systému ovlivňují postoje ke vzdělávání ve vlastní zemi a umožňují systém ovlivňovat a hodnotit. [1]

1. 3 Vznik a vývoj srovnávací pedagogiky

Počátky srovnávací pedagogiky bychom mohli najít již v období antiky. Z tohoto období byly dochovány zápisky o výchově mládeže v různých zemích. Jako příklad můžeme použít spis Gaia Julia Caesara „Zápisky o válce galské“. Caesar v tomto spise popisuje výchovné styly u galských a germánských kmenů.

V období středověku shromažďovali cestovatelé, obchodníci, badatelé a diplomaté četné poznatky o školách a vzdělávání v cizích zemích. Nezanedbatelný význam měly i poznatky ze studií na zahraničních univerzitách. Nicméně až do roku 1817 byly tyto poznatky o zahraničním vzdělávání víceméně nesystematické a nevědecké. V tomto **roce Marc-Antoine Jullien de Paris** napsal spis „Nárys a předběžné pohledy na práci o srovnávací pedagogice“. Zde stanovil určité principy, které se uplatňují v této disciplíně dodnes. [1], [2], [4]

V letech 1899-1900 se uskutečnil na Kolumbijské univerzitě v New Yorku první kurz srovnávací pedagogiky a následoval velký rozvoj srovnávací pedagogiky. Začaly být zakládány vědecké asociace a ústavy pro dokumentaci a srovnávací výzkum vzdělávacích systémů. V roce 1925 byl zřízen Mezinárodní úřad pro vzdělávání v Ženevě (BIE, IBE), který významnou měrou přispěl k rozvoji srovnávací pedagogiky. [1], [2], [4]

Po druhé světové válce se začíná postupně projevovat trend zintenzivnění utváření nadnárodních korporací. Srovnávací pedagogika tím nabývá na významu. Začaly vznikat vědecké společnosti, výzkumná centra a vědecké časopisy. Organizátorem práce v této oblasti se stává UNESCO, OECD a Rada Evropy. Po druhé světové válce zanikla koloniální panství a vzniklo mnoho nových samostatných zemí. Zde začaly vznikat nové školské systémy a srovnávací pedagogika se začíná orientovat na problematiku rozvoje vzdělávání v zemích třetího světa. Hlavním bodem byla snaha vymýtit analfabetismus. V roce 1955 byl založen UNESCO Institute for Education a o tři roky později zahájila činnost IEA – International Association for the Evaluation of Educational Achievement. IEA provedla a dodnes provádí jedny z nejvýznamnějších a nejrozsáhlejších výzkumů v oblasti srovnávací pedagogiky. Výzkumy IEA umožnily rozsáhlejší mezinárodní srovnávání školských systémů a jejich výsledky přispěly k pochopení národní situace v oblasti vzdělávání a staly se určitým vzorem pro národní hodnocení. Další velký rozvoj nastal v 80. letech 20. století. Díky vlivu nadnárodních společností a jejich působení se hovořilo o nezastupitelnosti vzdělávání pro ekonomickou efektivitu a aktivaci nezaměstnané části ekonomicky aktivní populace. Tato

skutečnost opět zvýšila zájem o srovnávací pedagogiku a zvýšila její prestiž. V 90. letech trend růstu zájmu o tuto vědu pokračuje. Ve vyspělých zemích je stále více kladen důraz na vzdělání a jeho souvislost s ekonomickým rozvojem. [1], [2], [4]

V současné době je oblast bádání srovnávací pedagogiky velmi rozsáhlá a zabývá se všemi pedagogickými skutečnostmi. Ve světě se tato věda v poslední době výrazně a rychle rozvíjí. Postupně se mění i šíře geografického záběru srovnávací pedagogiky. Srovnávací pedagogika může být prováděna na internacionální úrovni, tzn. srovnává školské systémy různých států, intranacionální i supranacionální úrovni. Srovnávací pedagogika na intranacionální úrovni nabývá na významu, neboť přibývá zemí s decentralizovanými systémy řízení. Vyrůstá tak počet studií zabývajících se srovnáváním pedagogických faktů na úrovni jedné země, např. srovnávání mezi etnickými skupinami či menšinami. Se stále se prohlubujícími globalizačními trendy a s nimi souvisejícím zakládáním nadnárodních společností se začínají objevovat témata srovnávací pedagogiky formulovaná na supranacionální úrovni. V této kategorii se například studují rozdíly a podobnosti v rámci vzdělávacích systémů mezi velkými regiony, systémy průmyslových a rozvojových zemí, ale i systémy na světové úrovni. [1], [2], [4]

1. 4 Infrastruktura srovnávací pedagogiky

Jak již bylo řečeno, srovnávací pedagogika v průběhu vývoje nabyla signifikantního významu. Řada organizací, společností a center zajišťuje její chod.

1. 4. 1 Vědecké společnosti

Společnosti pro srovnávací pedagogiku začaly být zakládány od 50. let 20. století.

Nejvýznamnější organizací v tomto pohledu je WCCES (World Council of Comparative Education Societies), která sdružuje mezinárodní asociace pro srovnávací a mezinárodní pedagogiku. V této organizaci je zapojeno více než 30 zemí světa.

V České republice v oblasti srovnávací pedagogiky vystupují **Ústav pro informace ve vzdělávání a Česká asociace pedagogického výzkumu.**

Ústav pro informace ve vzdělávání zajišťuje provoz a rozvoj statistického informačního systému ve školství. Díky této informační základně a s využitím dalších zdrojů monitoruje rozvoj školského systému, analyzuje a interpretuje jeho trendy. Je zapojen do řady

nadnárodních informačních struktur, příkladem mohou být projekty OECD (PISA a INES) nebo IEA. UIV je také součástí evropské sítě informací o vzdělávání Eurydice.

1. 4. 2 Centra pro srovnávací pedagogiku

Velmi často se srovnávací pedagogika utvářela na vysokých školách v různých zemích. Obvykle má samostatné ústavy, katedry a výzkumné týmy. Vědecká centra většinou zabezpečují výuku oboru. Mezi nejvýznamnější centra v této oblasti patří:

- Institute of International Education, který působí od roku 1971 ve Stockholmu.
- Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung, jež nalezneme ve Frankfurtu nad Mohanem.
- Institute of Education, působící ve Velké Británii.
- Institute for International Studies in Education a Center for Comparative and International Education v USA. [1]

1. 4. 3 Informační a dokumentační centra

Existují centra, která shromažďují informace a vytvářejí bibliografickou dokumentaci. Nejvýznamnější jsou:

- IBE/BIE se sídlem v Ženevě. IBE/BIE je autonomní součástí UNESCO a shromažďuje údaje o školství členských států. Tyto údaje dále publikuje v různých dokumentech.
- EUDISED. Tento dokumentační systém je zřízený Radou Evropy. Zpracovává informace jak z oblasti vzdělávací pedagogiky, tak celkového vzdělávání.
- EURYDICE, která byla zřízena Evropskou unií. Systém je zaměřen na vzdělávací politiku členských zemí a výsledky slouží jako podklady pro politická rozhodnutí.
- Ústav pro informace ve vzdělávání, jenž je mimo jiné sídlem národního oddělení EURYDICE.
- Evropské dokumentační středisko. Funguje při Karlově univerzitě. [1]

1. 4. 5 Odborné časopisy pro srovnávací pedagogiku

V dnešní době je publikováno velké množství speciálních vědeckých časopisů s tematikou srovnávací pedagogiky. Většina z nich je dostupná v naší republice. Příkladem těchto časopisů mohou být následující tituly:

- Comparative Education: Tento časopis je považován za základní časopis srovnávací pedagogiky. Publikuje teoretické a výzkumné práce.

- Compare: A Journal of Comparative Education: Časopis má spíše neakademické zaměření, je velmi oblíben mezi učiteli a školskými manažery.
- Interantional Review of Education: Jedná se o odborný časopis zaměřený na problémy ve školství jak v ekonomicky vyspělých, tak v rozvojových zemích.
- European Journal of Education: Mezinárodní revue zabývající se vzdělávací politikou, školskými reformami. [1]

1. 4. 6 Knižní prameny

Knižních pramenů v zahraničí vychází mnoho, publikovány jsou v následujících oblastech:

1) Základní teoretické a metodologické práce

Počet dostupných pramenů pro srovnávací analýzy vzdělávacích systémů je neobyčejně rozsáhlý, proto ve své práci uvedu jen vzorové příklady:

- International Comparative Education je kniha, v níž dominuje ekonomický a školskopolitický přístup. Knihu redigoval a spoluautorsky zpracoval R. M. Thomas.
- Comparative and International Research in Education se zabývá výzkumnými problémy srovnávací pedagogiky ve vztahu ke globalizaci a k sociálním a kulturním faktorům.
- Die vergleichende und internationale Erziehungswissenschaft je kniha vydaná v Německu, jejímž autorem je H. Röhrse. [1]

2) Práce o komparaci vzdělávacích systémů v zemích a regionech

Existuje dlouhá řada knižních publikací, které jsou zaměřené na srovnávání vzdělávacích systémů v jednotlivých zemích či regionech. Jako příklad mohou sloužit následující knihy:

- Education and Culture in Industrializing Asia je publikací, která porovnává vzdělávací systémy skupiny zemí jednoho regionu.
- Vergleich von Bildung und Erziehung je komparativní analýza školství ve Spolkové republice Německo a v bývalé Německé demokratické republice. Publikace dokládá, jak se vzdělávání vyvíjelo v závislosti na politických a ideologických zvláštностech rozděleného národa. [1]

3) Deskripce vzdělávacích systémů v jednotlivých zemích

Práce, které popisují vzdělávací systémy v jedné zemi nebo ve skupině zemí, patří k nejrozsáhlejším pramenům srovnávací pedagogiky. Některá zahraniční nakladatelství vydávají tematické řady monografií, které popisují současné školské reformy v různých zemích. Příkladem může být publikace *Education Reform in Contemporary France*. K dalším publikacím vztahujícím se k této oblasti můžeme zařadit:

- Die Schulsysteme Europas, která obsahuje popisy školství všech 46 zemí Evropy.
- International Encyclopedia of National System of Education popisuje 152 národních vzdělávacích systémů.

4) Indikátory a statistické dokumentace o vzdělávacích systémech

Příkladem v této kategorii mohou být *Key data on Education in Europe*.

5) Mezinárodní evaluace vzdělávacích výsledků

Do této skupiny patří již dříve zmiňované IEA nebo PISA. Jedná se o výzkumy zaměřené na určité složky vzdělávání.

České vědecké publikace zabývající se srovnávací pedagogikou nejsou zdaleka tak četné. Příkladem českých publikací mohou být:

- Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích (Váňová a kolektiv, 1994)
- Vzdělávací systémy v zahraničí (Ježková a kolektiv, 1996)
- Vzdělávání v zemích Evropské unie (Ježková, Walterová, 1997) [1]

V posledních letech vydává Ústav pro informace ve vzdělávání řadu publikací ke studiu zahraničních školských vzdělávacích systémů. Jsou to hlavně překlady dokumentů EURYDICE, OECD a Evropské unie. Příkladem těchto publikací je:

- Pohled na školství v ukazatelích OECD (tento dokument popisuje mezinárodní vzdělávací systémy pomocí kvantitativních indikátorů.)
- České školství v mezinárodním srovnávání
- Školství na křižovatce, jež vydalo MŠMT a Ústav pro informace ve vzdělávání.

Z výše uvedených řádků je patrné, že se srovnávací pedagogika opírá o dobře rozvinutou infrastrukturu. V současné době je realizováno velké množství studií a výzkumů v oblasti srovnávací pedagogiky. [1]

1.6 Typizace školských systémů ve světě

Školské systémy se v jednotlivých světových zemích velmi liší. Odlišnosti vyplývají jak z rozdílnosti historických vývojů států, tak i z odlišností v ekonomické a sociálně politické sféře. Nicméně i přes veškeré odlišnosti je možné najít určité společné rysy edukačních systémů. Školské systémy se dají rozdělit do tří modelů:

Typizace školských systémů:

- klasický model
- model s oddálenou hlubší diferenciací
- model s jednotnou školou

Klasický model

Klasický model je nejstarším modelem, vznikl v 19. století. Primární školy jsou v tomto modelu oddělené instituce a žáci je navštěvují do 10 nebo 11 let. Z primárních škol odcházejí žáci v závislosti na svém prospěchu do různých sekundárních škol, které se liší svou úrovní, zaměřením či prestiží. Sekundární školství se člení na okruh I a II a jednotlivé školy se liší délkou studia a závěrečnou kvalifikací. Příkladem země s aplikací klasického modelu je Německo. První stupeň zde tvoří čtyřletá Grundschule. Jedná se o primární školu. Po jejím absolvování žáci vstupují do některého z typů sekundární školy: Hauptschule, Realschule, Gymnasium. Jednotlivé sekundární školy se liší délkou školní docházky a možnostmi absolventa ohledně jeho budoucí profesní kariéry. Hauptschule zahrnuje většinou 5.- 9. ročník. Jejím cílem je připravit žáky k začlenění do kulturního a sociálního prostředí, ale zejména příprava na vstup do pracovního procesu. Žák na Realschule absolvuje 5. – 10. ročník. Tato škola poskytuje hlubší všeobecné vzdělání než Hauptschule. Její absolventi jsou připraveni pro výkon řady kvalifikovaných povolání, pro studium na vyšších odborných školách a při splnění určitých podmínek také pro studium na vyšším stupni gymnázia. Gymnasium je jediným typem sekundární školy zahrnujícím okruh I (5. – 10. ročník) a II (11. – 13. ročník), tj. nižší a vyšší stupeň sekundární školy. Studium na gymnáziu je ukončeno maturitou, která absolventu umožňuje studovat na vysoké škole.

Varianty klasického modelu existují také v Belgii a Velké Británii. Rozdíl v těchto modelech spočívá v rozdělování žáků do různých typů škol. V Německu můžeme hovořit o vertikální diferenciaci rozdělování žáků. V Británii a Belgii se tato diferenciace provádí pomocí větví uvnitř jedné školy. Možnosti rozdělení žáků jsou v tomto případě mnohem větší, škála dělení se často uplatňuje již na nižší střední škole.

Úskalí tohoto systému spočívají zejména v rané diferenciaci, jež neodhalí vývojové individuální zvláštnosti žáků. [2]

Model s oddálenou hlubší diferenciací

Zde se hlubší diferenciace odsunuje na co možná nejpozději. Tím se oddaluje i moment rozhodování o dalším zaměření žáků. Existuje zde určitý pozorovací a orientační cyklus. V průběhu pozorovacího cyklu jsou vyhodnocovány schopnosti žáků. V orientačním cyklu se žáci pomocí volitelných předmětů nezávazně připravují na budoucí zaměření. Tento model je využíván například ve Francii.

Forma modelu s oddálenou hlubší diferenciací existuje také v Německu, kde se na začátku 70. let začaly prosazovat projekty národní reformy, která měla odstranit vertikální diferenciaci školského systému. Byl zaveden dvouletý orientační stupeň, jenž měl zmírnit rozdíly mezi typy Hauptschule, Realschule a Gymnasium. U žáků se měl oddálit proces rozhodování o jejich budoucím zaměření. Orientační stupeň byl zaveden ve všech spolkových zemích se čtyřletou primární školou, často se však jeho poslání do jisté míry mívá účinkem, neboť je většinou včleněn do jednotlivých typů sekundárních škol. Vertikální diferenciace do tří proudů se tím spíše prohlubuje, neboť orientace je tu do značné míry nahrazena kontrolou správnosti prvního výběru po elementární škole. Z tohoto důvodu je za nejvhodnější považováno připojení orientačního cyklu k primární škole. [2]

Snahy o odstranění vertikální diferenciaci vedly také ke vzniku Gesamtschule, což je integrovaná nebo tzv. souhrnná škola.

Výuka na **Gesamtschule** existuje ve dvou formách:

- V kooperativní formě, která spojuje školy tradičního systému (Hauptschule, Realschule, Gymnasium) „pod jednu střechu“ a harmonizuje vzdělávací program takovým způsobem, aby byl usnadněn přestup z jednoho typu školy do druhého.
- V integrované formě, jenž představuje jednotný typ školy diferencovaný formou jednotlivých předmětů a kurzů dle studijního výkonu v němčině, matematice, cizím jazyku a přírodních vědách.

Gesamtschulen jsou předmětem politického sporu a jejich existence je v dnešní době na ústupu. Nejvíce žáků navštěvuje tyto školy v Berlíně (25 %), v ostatních spolkových zemích je to pouze kolem 6 % žáků. [2]

Model s jednotnou školou

V tomto modelu je spojena elementární a nižší sekundární škola v jeden organizační a obsahový celek. Tento školský model můžeme nalézt ve Švédsku. Tam existuje jednotná devítiletá Grundskole. Od sedmého ročníku je rozdělena do tří skupin na základě volitelných předmětů, ty ale nejsou prostředkem selekce pro další výběr školy. Po absolvování Grundskole, čímž je ukončená povinná školní docházka, mohou žáci pokračovat ve studiu na střední škole. Na všech středních školách jsou v prvním ročníku studia stejné programy. V dalších ročnících existují hlavní předměty, které jsou společné pro všechna zaměření. Českou republiku bychom také zahrnout do této skupiny, kdy žáci studují devět let na základní škole. V posledních čtyřech letech povinné školní docházky mohou určité skupiny žáků navštěvovat jazykové, matematické nebo sportovní třídy. V České republice existuje ale také možnost studovat na víceletých gymnáziích. [2]

1. 5 Úskalí srovnávací pedagogiky

Existují faktory, které významně limitují možnosti komparace. Jedním z významných faktorů je otázka srovnatelnosti pedagogických faktů. Velké problémy při srovnávání činí například lingvistické záležitosti nebo matematické údaje. Každá země má odlišnou terminologii a jednotlivé termíny mohou označovat něco úplně jiného. Příkladem může být název středních škol v evropských zemích, titulů, které se udělují absolventům, certifikátů, zkoušek a učitelských profesí. Například název střední školy může být v různých jazycích shodný, ale realita, kterou tyto termíny označují, může být odlišná. Aby při komparaci v jednotlivých zemích nedocházelo k chybám, je přínosné užívat originálních názvů institucí a doplnit je

vysvětlením jejich funkce. V tomto ohledu jsou velmi užitečné terminologické glosáře, které vydává EURYDICE. Jsou zde uvedeny termíny, které se používají v EU k označení vzdělávacích institucí, kvalifikací, zkoušek, akademických titulů. [2]

Velká odlišnost jednotlivých vzdělávacích systémů a jejich struktur, vedla k potřebě vytvoření univerzálního srovnávacího nástroje. Byly vytvořeny indikátory vzdělávání, což jsou kvantitativní ukazatelé, které vypovídají o nějakém dílčím stavu fungování nebo produktu vzdělávacího systému.¹ Tyto indikátory se používají při rozhodování o národním školském systému a ve výzkumech, můžeme je rozdělit do tří skupin:

- prostředí, v němž vzdělávací systémy fungují (demografické, ekonomické, sociální)
- náklady, zdroje a vzdělávací procesy (doba a organizace výuky)
- výsledky vzdělávání (počty absolventů, podíl nezaměstnaných mezi absolventy dané školy) [6]

Pro zlepšení srovnatelnosti údajů v oblasti vzdělávání byly vytvořeny Mezinárodní standardy klasifikace vzdělávání – ISCED. Tyto standardy rozlišují sedm školských úrovní, kterým jsou přiřazeny odpovídající číselné kódy.

Kódy ISCED:

- 0) Preprimární školství
- 1) Primární školství nebo první stupeň základního školství
- 2) Nižší sekundární školství nebo druhý stupeň základního školství
- 3) Vyšší sekundární školství
- 4) Postsekundární školství, nikoli terciární
- 5) První stupeň terciárního školství (nevedoucí přímo k pokročilé kvalifikaci pro výzkum)
- 6) Druhý stupeň terciárního školství (vedoucí k pokročilé kvalifikaci pro výzkum)

OECD a UNESCO vytvořily tzv. „indikátory“. Tyto indikátory představují hlavní aspekty fungování školských systémů ze statistického pohledu. Jako příklad těchto indikátorů uvedu:

- Počty žáků na jednotlivých školských úrovních (dle věku a pohlaví)
- Počty absolventů každé školské úrovně
- Výdaje na školství (v procentech z HDP, podle školských úrovní na žáka)
- Poměr mezi počtem učitelů a žáků

¹ Průcha, J.: Přehled pedagogiky, 1. vyd. Praha 2000. str. 41

- Počet negramotných [2]

2. Systém povinného vzdělávání a kritéria komparace

Bakalářskou práci zaměřím na vzdělávací systémy **povinného** vzdělávání. Tedy **primárního a nižšího sekundárního** vzdělávání. Pro srovnání zahraničních školských systémů jsem si vybrala Českou republiku, Španělsko a Belgii. Tyto země jsem nezvolila náhodně, nýbrž v nich vidím reprezentativní vzory. Španělsko je největší a nejlidnatější jihoevropskou zemí, významnou nejen po ekonomické, ale také po kulturní stránce. Belgie je evropský stát číslo jedna, stát, z jehož podnětů se začala rozvíjet evropská ekonomická integrace a který je sídlem Evropské komise a zastoupením Evropského parlamentu. K této zemi mám sama osobní vztah, neboť jsem loni v Belgii studovala, takže jsem určitou část vzdělávacího systému poznala z vlastních zkušeností.

Dříve než přistoupím ke komparaci školských systémů ve světě, stručně představím vybrané státy, zejména jejich geografické a makroekonomické údaje. Než nastíním celkové srovnávání, je třeba vymezit pojem povinné školní vzdělávání, primární a sekundární vzdělávání. Dále vymezím kritéria srovnávání školských systémů.

2. 1 Primární kontra základní vzdělávání

Často jsou pojmy primární a základní vzdělávání používány společně. Nelze striktně odlučovat primární a základní vzdělání, ale oba termíny v sobě zahrnují odlišné skutečnosti.

Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání ISCED 1997 vymezuje primární vzdělávání jako počátek systematického vzdělávání, respektive povinné školní docházky. Jedná se o 1. úroveň klasifikační škály ISCED.

2. 1. 1 Znaky primárního vzdělávání

Mezi základní znaky primárního vzdělávání patří následující aspekty:

- uskutečňuje se na začátku povinné školní docházky a často mu předchází nepovinné preprimární vzdělávání,
- ve většině zemí je zahájeno ve věku 6 let, v některých zemích v 5 či 7 letech,
- zaměřuje se na vytváření základních složek gramotnosti,

- v rámci vzdělávacího systému určité země může tvořit samostatnou instituci (např. Elementary school, 1. – 6. ročník v USA, Grundschule, 1. – 4. ročník v Německu), nebo je primární vzdělávání článkem jednotné instituce. [1]

2. 1 . 2 Znaký základního vzdělávání

Základní vzdělávání můžeme vymezit na základě následujících bodů:

- Skládá se ze dvou částí:
 - primární vzdělávání (ISCED 1)
 - nižší sekundární vzdělávání (ISCED 2)
- V mnoha zemích je realizováno v ucelené instituci, která se v jednotlivých jazycích nazývá základní škola.
- Obvykle je chápáno jako přípravný cyklus pro vyšší sekundární vzdělávání.
- Délka základního vzdělávání je nejčastěji 8 – 9 let.
- Ve většině zemí se kryje s povinnou školní docházkou, někdy je částí delšího povinného školního vzdělávání. [1]

Z výše uvedeného je patrné, že nelze nijak oddělit primární a základní vzdělávání. Jednoduše řečeno primární vzdělávání je součástí základního vzdělání.

2. 1. 3 Sekundární vzdělávání

Tento stupeň vzdělávání můžeme rozdělit na:

- nižší sekundární vzdělávání (ISCED 2)
- vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3)

Nižší sekundární vzdělávání je součástí základního vzdělávání a povinné školní docházky. Vyšší sekundární vzdělávání následuje po ukončení nižšího sekundárního vzdělávání. Jeho délka se v jednotlivých zemích pohybuje od 2 do 5 let a věk zahájení bývá 14 – 16 let. Může mít charakter jak konečné fáze vzdělání, tzn. že absolventi přecházejí rovnou na trh práce, nebo připravuje absolventy na vstup do postsekundárního nebo terciárního vzdělávání.

Vzhledem k tomu, že tato bakalářská práce pojednává o povinných systémech školského vzdělávání, zaměřím se pouze na primární a nižší sekundární vzdělávání, neboť vyšší sekundární vzdělání už není součástí povinné školní docházky.

2. 2 Povinná školní docházka

V každém státě je tato povinná doba vzdělávání legislativně ustanovena. V České republice je povinná školní docházka vymezena ve školském zákoně, zmiňuje se o ní občanský zákoník i zákoník práce.

Pro komparaci zahraničních školských systémů se budu zabývat především těmito problémy:

- základní zásady vzdělávacího systému, legislativa
- rozdělení pravomocí ve vzdělávacím systému
- financování školství,
- struktura primárního a sekundárního vzdělávání
 - věk, ve kterém je primární / sekundární vzdělávání zahájeno
 - délka primárního vzdělávání (dle počtu ročníků)
 - délka nižšího sekundárního vzdělávání (dle počtu ročníků).

2. 4 Země, které jsou předmětem srovnávání, a jejich charakteristiky

2. 4. 1 Španělsko

Španělsko je největším a ekonomicky významným státem jižní Evropy. V současné době patří mezi čtyři nejrychleji rostoucí ekonomiky západoevropských zemí. Pestré národní tradice, dlouhá a bohatá historie španělského národa, mnoho významných kulturních a architektonických odkazů jsou bezpochyby hodnotami, na které mohou být Španělé hrdí. Země je významným členem světových organizací jako jsou OECD, Evropská unie či NATO.

Základní údaje

Španělsko je stát rozkládající se na Pyrenejském poloostrově. Oficiální název je Království španělské (Reino de España). Království je konstituční monarchií, kterému vévodí španělský král Juan Carlos. Jak svou rozlohou 504 645 km², tak velikostí populace 44 780 964 patří k největším evropským státům. Španělsko je poměrně značně regionálně kulturně a jazykově diferencované. Království je rozděleno do 17 autonomních komunit a 2 autonomních

městských oblastí. Tyto komunity a městské oblasti jsou dále rozděleny do 50 provincií. Etnicky se výrazně liší pouze Baskové a částečně Katalánci. [27]

Oficiální jazyky:

1. Španělština: Standardní španělština je ve Španělsku označována jako „Castilian“ a dorozumí se jí téměř 100 % obyvatelstva.
2. Katalánština: používaná v Katalánii, na Baleárských Ostrovech a ve Valencii
3. Baskitština: Baskitština je oficiálním jazykem Baskitska
4. Galicijština: Užívána v Galicii

Jazyková různorodost zde nepůsobí potíže pouze turistům, ale i samotným Španělům. Například pokud Španělé mluví standardní španělštinou, nerozumí v Baskitsku jedinému slovu. Sami Baskové se španělsky většinou ve školách učí, ale pokud se vyskytnete v malé vesnici, s plynulou španělštinou se setkáte spíše výjimečně. Pro účely své bakalářské práce jazykovou otázku a rozhodovací autonomnost komunit přehlédnu, neboť v každé oblasti je školský systém trochu odlišný. Tyto odlišnosti se týkají hlavně terciárního vzdělávání, které není předmětem mého srovnávání.

2. 4. 2 Belgie

Belgie je malým, ale významným evropským státem. Z jejich podnětů byla odstartována éra evropské ekonomické integrace. V současné době je zemí s prosperující ekonomikou a vysokou životní úrovní obyvatel. Belgičané se mohou pyšnit vysokými mzdami, které patří k nejvyšším mzdám v Evropě.

Belgie je království, rozkládající se na rozloze 32 545 km². Počtem obyvatel 10 511 382 připomíná Českou republiku.

Etnické složení:

1. Vlámové 58%
2. Valoni 31 %
3. Ostatní 11%

Uspořádání belgické federace je poněkud složitější a v následujících řádcích se jej pokusím schématicky objasnit.

Belgie se kulturně, sociologicky a politicky skládá ze dvou velkých společenství a jedné malé komunity, tj. společenství holandsky mluvících Vlámů, frankofonních Valonů a německé komunity. Belgie je zemí se třemi oficiálními jazyky.

Členění dle jazykového principu

Belgická federace se skládá ze tří společenství podle používaného jazyka:

1. Vlámského společenství (niz. *Vlaamse Gemeenschap*)
2. Francouzského společenství Belgie (fr. *Communauté française de Belgique*)
3. Německojazyčného společenství (něm. *Deutschsprachige Gemeinschaft*)

Holandštinou mluví 60 % populace, francouzsky 40 % a do německé komunity patří méně než 0,1 % obyvatel. [27]

Členění dle územního principu

Dle územního principu se Belgická federace skládá ze tří regionů.

1. Vlámsko (niz. *Vlaams Gewest* n. *Vlaanderen*)
2. Valonsko (fr. *Région Wallonne* n. *Wallonie*)
3. region Brusel (niz. *Brussels Hoofdstedelijk Gewest*, fr. *Région de Bruxelles-Capitale*, něm. *Die Region Brüssel-Hauptstadt*) [27]

Každý region a každé společenství má svůj vlastní legislativní orgán, kterým je v Belgii parlament. Dále orgán exekutivní, což je vláda. Výjimkou je Vlámsko a Vlámské společenství, která mají jednu vládu a jeden parlament dohromady.

Z výše uvedeného je patrné, že Belgie je zemí etnicky, kulturně, politicky a sociologicky velmi různorodou. Dvě velké skupiny, Valoni a Vlámové, vedly od dávné historie četné spory. Tři z deseti Belgičanů tvrdí, že by chtěli zemi rozdělit na valonský a vlámský stát. Oba národy jsou rozdílné kulturně i společenskou mentalitou. Banálním příkladem mohou být marketingové výzkumy, které musí být prováděny zvlášť pro vlámskou a valonskou část, neboť spotřebitelské preference obou segmentů jsou naprosto odlišné.

Jak již bylo řečeno, pochopení Belgie kulturně, politicky, či sociálně není vůbec snadné. Rozdíly se pochopitelně projevují také ve vlámském, valonském a německém školském systému. Myslím, že bych mohla napsat bakalářskou práci pouze na téma komparace

belgických školských systémů, což není mým cílem. Pro účely této práce belgický školský systém zjednoduším a zaměřím se pouze na vlámskou část. Jednak proto, že je rozlohou a počtem obyvatel největší společenství v Belgii, a také proto, že jsem v této části studovala.

Komparaci zahraničních systémů budu provádět ve vztahu k České republice. Nicméně uvádět základní charakteristiky, geografické a ekonomické údaje České republiky se mi zdá poněkud zbytečnou záležitostí.

3. Systémy povinného vzdělávání

3. 1 Systém povinného školního vzdělávání v České Republice

Vzdělávací systém v České republice je systémem s dlouhodobou tradicí. Dnes fungují v České republice všechny typy vzdělávání začínající od předškolního, přes základní, střední, vysoké, postgraduální až po celoživotní vzdělávání.

Český vzdělávací systém, jeho vlastnosti a výstupy si ve srovnání se světem udržují znamenitou úroveň kvality. Přes veškeré dílčí nedostatky nelze tento systém označovat jako celek strnulý, tradiční nebo dokonce zaostávající. Jako národ bychom měli oprávněně být hrdí na přednosti našeho vzdělávacího systému. Naš vzdělávací systém má v některých aspektech skvělé postavení v mezinárodním srovnání, občas se dokonce ocitá na špičce mezinárodního pořadí v daném srovnávání.

V souvislosti s naším členstvím v Evropské unii se diskutuje, zda je český vzdělávací systém schopen se vypořádat s nároky, které na rozvoj lidských zdrojů v naší zemi členství v Unii klade.

3. 1. 1 Struktura povinného vzdělávání

3. 1. 1. 1 Povinné vzdělávání

Povinná školní docházka se vztahuje na státní občany České republiky, občany členských států Evropské unie, jiné cizince, kteří mají na území ČR trvalý nebo dlouhodobý pobyt, azylanty nebo účastníky řízení o azyl.

Školský zákon č. 561/2004 Sb. ustanovuje, že školní docházka trvá v České republice **9 let**. Zároveň § 36 odst. 1 upravuje, že školní docházka je povinná nejvýše do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku. To tedy znamená, že všichni starší sedmnácti let mají splněnou povinnou školní docházku, i když neabsolvovali devátý ročník. Nezávisle ovšem základní vzdělání, které vymezím v následujícím odstavci. [23]

Začátek povinné školní docházky

Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od počátku školního roku do konce kalendářního roku, může být do školy přijato, je-li tělesně i duševně přiměřeně vyspělé. Není-li dítě po dovršení šestého roku přiměřeně vyspělé a požádá-li jeho zákonný zástupce o odklad školní docházky, odloží mu ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden rok.

Odklad školní docházky může být povolen pouze dvakrát, tj. nejdéle do roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku. [23], [27]

Základní vzdělávání

Základní vzdělávání zahrnuje primární a nižší sekundární vzdělávání. Absolvováním základního vzdělávání žáci plní povinnou školní docházku.

Základní vzdělávání získá žák:

- úspěšným ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole, na nižším stupni šestiletého, sedmiletého či osmiletého gymnázia nebo v odpovídající části vzdělávacího programu konzervatoře,
- po splnění povinné školní docházky úspěšným ukončením kurzu pro získání základního vzdělání, které je uskutečňováno na vybraných základních či středních školách. [23], [27]

Většina populace získá základní vzdělání na základní škole. Tato škola zahrnuje absolvování primárního vzdělání na prvním stupni (ročníky 1. – 5.) a nižšího sekundárního vzdělání na druhém stupni této školy (6. – 9. ročník).

Část populace absolvuje nižší sekundární vzdělávání nebo jeho část ve víceletých gymnáziích nebo v osmiletých konzervatořích .

Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení, na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, naučili se účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty i životní prostředí. Žáci by měli být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. [8], [19]

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vymezuje cíle základního vzdělávání následujícím způsobem:

Základní vzdělávání má žákům pomoci utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování těchto cílů:

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat žáky k celoživotnímu učení,
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci,
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i úspěchy ostatních žáků,
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a zároveň plnili své povinnosti,
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě,
- učit žáky rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný,
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi,
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.²

3. 1. 1. 2 Struktura systému povinného vzdělávání

Povinné vzdělávání může být absolvováno v níže uvedených vzdělávacích zařízeních:

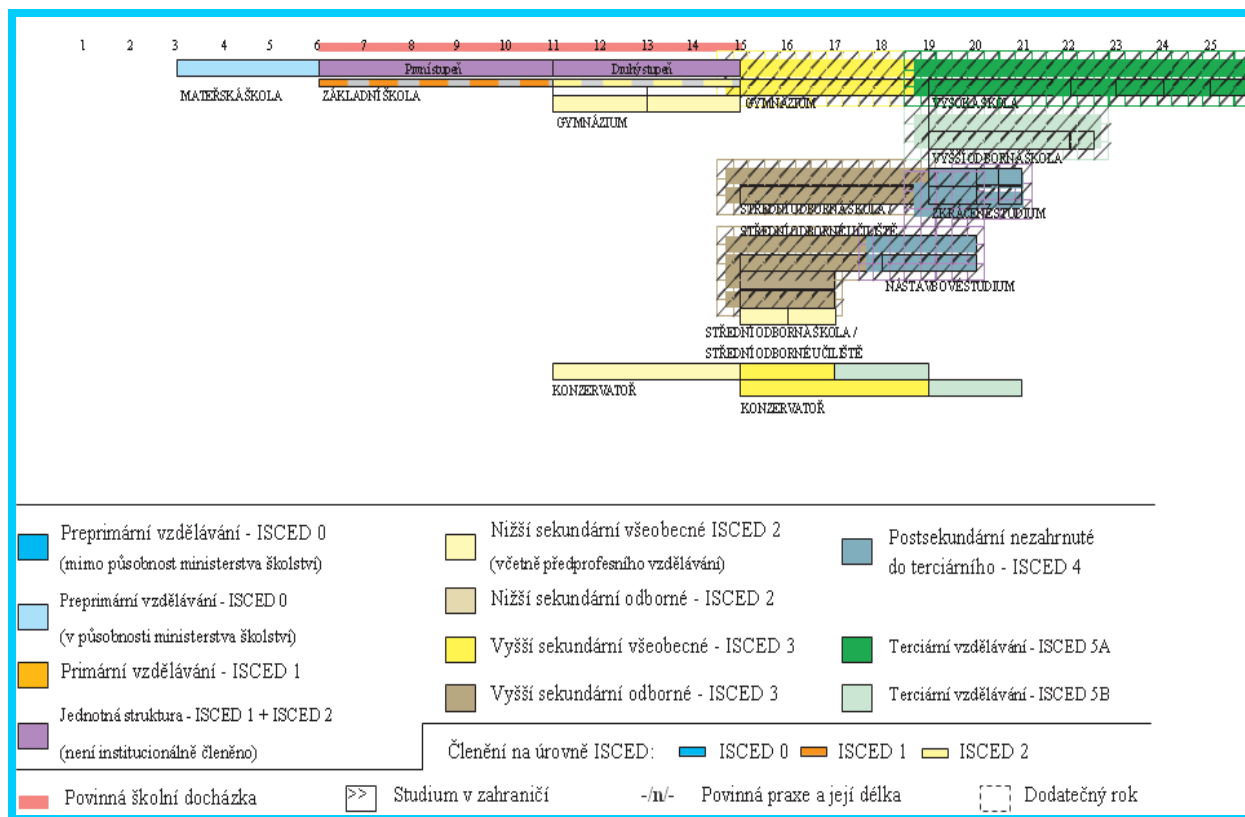
- primární a nižší sekundární vzdělání (ISCED 1, ISCED 2) na škole s jednotnou strukturou vzdělávání, která není dále institucionálně členěna
 - První stupeň základní školy (ročníky 1. – 5.)
 - Druhý stupeň základní školy (ročníky 6. – 9.)
- víceletá gymnázia (ISCED 2)
- konzervatoř (ISCED 2)
- domácí vyučování /individuální vzdělávání (ISCED 1).

Dále se žák může v rámci povinného vzdělávání rozhodnout již od 1. ročníku základní školy pro vstup do třídy s rozšířeným vyučováním výtvarné nebo hudební výchovy, od 3. ročníku s výukou cizích jazyků, od 6. ročníku matematiky, informační a výpočetní techniky nebo tělesné výchovy. Výjimečně tanečně nadaní žáci mohou být po 5. ročníku přijati na konzervatoře. [17], [18]

² Zdroj: Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, [online], str. 12 - 13, dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/veda/svp/rvp-zv-0905.pdf>

Obrázek č. 1

Struktura vzdělávacího systému v České republice

Zdroj: České školství v mezinárodním srovnávání 2007, [online], dokument [cit. 21. 10. 2007], INES, dostupné z: www.uiv.cz

3. 1. 2 Poskytovatelé povinného vzdělávání

Podmínky pro plnění povinné školní docházky je povinna zajišťovat obec. Za tímto účelem musí obec zřídit základní školu nebo zajistí plnění povinné školní docházky ve škole zřizované jinou obcí.

Zřizovatelé škol v rámci povinného vzdělávání mohou být:

- obce
- církve
- soukromé školy

Základní škola u nás plní i širší výchovné funkce, může tedy zajišťovat:

- mimovyučovací aktivity ve školních družinách a školních klubech
- zájmové vzdělávání
- školní stravování
- výchovné poradenství [17]

3. 1. 3 Základní legislativa upravující školský systém v České republice

Základní principy o poskytování školství jsou zakotveny v Listině základních práv a svobod, která je součástí Ústavy České republiky. Listina základních práv a svobod ustanovuje, že každý má právo na vzdělání a zároveň povinnost plnit školní docházku po dobu, kterou stanoví zákon.

Nejdůležitější zákony upravující a vztahující se k povinnému vzdělávání jsou:

Školský zákon

K 1. lednu 2005 vstoupil v platnost nový školský zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Zákon nahradil tři předchozí mnohokrát novelizované zákony: školský, o školských zařízeních a ostatní správě a samosprávě ve školství. Tento zákon upravuje veškerou výchovu a vzdělávání, nezabývá se vzděláváním poskytovaným vysokými školami a ústavní výchovou. Stanoví zásady a cíle vzdělávání, které jsou stanoveny zvlášť pro primární a sekundární vzdělávání. Dále stanovuje výchovně vzdělávací soustavu, která má dané cíle realizovat. Školský zákon také upravuje správní problematiku, tj. právní postavení škol, jejich registraci, financování, postavení a kompetence ředitele a kompetence jednotlivých správních úrovní. [18], [29]

Zákon formuluje zásady a cíle vzdělávání, které dosud součástí školského zákona nebyly. Ve srovnání s předchozím pojetím orientovaným na školské instituce akcentuje vzdělávací proces. Zvyšuje transparentnost školské soustavy tím, že zpřehledňuje alternativní vzdělávací cesty a zavádí možnost uznávání předchozího vzdělávání.

Zákon zpřesňuje proces řízení decentralizované soustavy prostřednictvím dlouhodobých záměrů ministerstva a krajů tak, aby se zachovala její soudržnost. Jako reakci na decentralizaci zavádí vedle školského rejstříku i školní matriku jako informační systém o žácích. Výslovně stanoví práva a povinnosti žáků a studentů, která byla dosud stanovená normami. Stanoví orgány státní správy ve školství, jimiž jsou ředitelé škol, předškolních a školských zařízení, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Česká školní inspekce. Také stanoví orgány samosprávy, jimiž jsou obec, kraj a školské rady. [29]

Zákon o výkonu ústavní výchovy, ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Zákon č. 109/2002 Sb. pojednává o výchově dětí a mladistvých bez patřičného rodinného zázemí nebo s poruchami chování.

Zákon vymezuje zařízení ústavní výchovy, kterými jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Zařízení poskytují péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.

Dále tento zákon upravuje podmínky poskytování preventivně výchovné péče, podmínky působení pracovníků v této oblasti, práva a povinnosti dětí umístěných v zařízeních a práva a povinnosti ředitelů zařízení a osob odpovědných za výchovu. [30]

Zákon o pedagogických pracovnících

Zákon č. 563/2004 Sb. je zaměřen na vymezení pojmů pedagogický pracovník, vzdělávání a kariérní systém pedagogických pracovníků. [18]

Vyhlášky ministerstev

Vyhlášky ministerstva školství upravují nejrůznější oblasti jako jsou např. organizace základního vzdělávání, počty žáků ve školách a třídách, podmínky pro poskytování učebnic a školních potřeb, pravidla pro hodnocení žáků, opravné zkoušky, základní umělecké vzdělávání nebo organizace školního roku. [18]

V současné době, kdy se postupně přechází na výuku podle rámcových vzdělávacích programů, platí dva závazné dokumenty pro základní vzdělávání: **Standard základního vzdělávání a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání** [17].

Standard základního vzdělávání

Dokument byl publikován ve Věstníku MŠMT v letech 1995 a 1997. Standard základního vzdělávání rozčleňuje cíle vzdělávání do sedmi oblastí jimiž jsou oblast jazyková, oblast matematiky, oblast přírodovědní, společenskovední, estetickovýchovná, oblast zdravého životního stylu a oblast pracovních činností a technologií.

Vzdělávací cíle jsou zde formulovány následujícím způsobem:

- v rovině poznávací, tj. žáci si mají osvojit poznatky, které jsou základem všeobecné kulturnosti, předpokladem komunikace a orientace v podnětech ze života mimo školu,
- v rovině dovedností a kompetencí, tj. nabyté poznatky používat v praktických situacích,
- v rovině hodnotové a postojevé, kde základem jsou mravní hodnoty, které jsou součástí evropské tradice, hodnoty, na nichž spočívá demokratická společnost a právní řád, a hodnoty, které umožňují utvářet odpovědný vztah žáka k sobě samému.

Rámcový vzdělávací program

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) je státem stanoveným a schváleným dokumentem. Je to závazný dokument pro všechny školy, které vzdělávají žáky v povinném vzdělávání. RVP ZV vymezenými směry a pravidly ovlivňuje podobu školních vzdělávacích programů pro základní vzdělávání (dále jen ŠVP ZV). RVP ZV je doplněn Manuálem pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání, Souborem evaluačních kritérií pro základní vzdělávání, učebnicemi, učebními texty, metodickými materiály atd.

Jedná se o rámcový dokument, který vymezuje prostor (směry, výstupy, prostředky, podmínky), v němž se tvůrci ŠVP ZV mohou pohybovat.

Od data zavedení RVP ZV (Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání) do praxe škol tento dokument nahrazuje Standard základního vzdělávání a v něm vymezené cíle a kmenové učivo nahrazuje nově formulovanými cíli (str. 31 a 32). Dále je v RVP ZV

formulován výčet základního učiva v upravených vzdělávacích oblastech a doplňuje je o očekávané výsledky vzdělávání, jimiž jsou kompetence. [27],[26]

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány následující kompetence:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

RVP vzniká v reakci na nové kurikulární politiky a jeho záměry jsou především:

- vzdělávat žáka v souladu s jeho potřebami i možnostmi a tomu podřídit i veškeré změny a inovace ve vzdělávání,
- podpořit rozvoj a širší využití inovačních metod a didaktických postupů, které vedou k aktivizaci žáků a k podpoře činnostního učení,
- zvýraznit nové nebo důležité součásti vzdělávání, například multikulturní výchovu, environmentální výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu, práci s informacemi atd.,
- podpořit pedagogickou autonomii škol a svobodnou pedagogickou činnost učitelů v mezích daného rámce a umožnit tak rozhodovat o podobě vzdělávání přímo na školách,
- přiblížit cíle a obsah vzdělávání potřebám žáků v moderní společnosti, důraz je kladen na všestrannou komunikaci a znalost cizích jazyků, zvládnutí výpočetní techniky, posílení demokracie, tolerance a spolupráce v běžném životě, na ochranu zdraví člověka, kulturní rozhled, udržitelný rozvoj života a přírody atd..³

³ Zdroj: Základní myšlenky pro RVP pro základní vzdělávání, [online] dokument [cit 29.11.2007], dostupné z: <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/fyz/rvp/myslenky.htm>

3. 1. 4 Financování školství

Za uplatňování státní finanční politiky v oblasti školství odpovídá MŠMT.

Školství je v rozhodující míře financováno z veřejných rozpočtů:

- ze státního rozpočtu
- z rozpočtu územně správních celků
 - krajů
 - obcí

Metodika financování:

- normativně
- účelově

Od roku 1992 se princip financování školství postupně mění. Nejdříve byl uplatňován princip financování na instituci, nyní se aplikuje financování per capita, tzn. financování na žáka. V tomto způsobu financování je stanoven normativ neinvestičních výdajů na jednoho žáka. Takto je financována převážná část činností škol. Poměrně malá část neinvestičních výdajů je financována účelově. [17]

Základní vzdělávání je v naší republice **bezplatné**. Výjimkou jsou soukromé a církevní školy, které mohou inkasovat školné.

Zdravotní pojištění za děti, žáky a studenty hradí stát až do věku 26 let. Od 1. ledna 2008 budou přijaty určité reformní kroky z připravované reformy veřejných financí. Změnou v této oblasti bude délka odvodů zdravotního pojištění za pojištěnce. Stát bude hradit za studenta ZP i déle, (věk nebude omezen), pokud studuje na první střední či vysoké škole.

Pro žáky rodin s nejistým ekonomickým zázemím poskytuje stát podporu. Tato podpora plyne z následujících zdrojů:

- z rozpočtu Ministerstva práce a sociálních věcí (dávky na nezaopatřené dítě)
- z rozpočtu MŠMT (příspěvky na stravování, ubytování, zájmové činnosti)
- z rozpočtu zřizovatele školy (slevy nebo prominutí poplatků za služby).

Žákům prvních ročníků základního vzdělávání a dětem zařazeným do přípravných tříd základních škol jsou bezplatně poskytnuty základní školní potřeby v hodnotě 200 Kč na žáka za jeden školní rok. Žákům se zdravotním postižením, kteří jsou ve druhém a vyšším ročníku, se bezplatně poskytují základní školní potřeby v hodnotě 100 Kč na žáka za jeden školní rok.

Žákům základních škol a dětem zařazeným do přípravných tříd jsou bezplatně poskytovány učebnice a učební texty. Tyto učebnice jsou žáci povinni na konci roku vrátit. [17]

3. 1. 5 Správa vzdělávací soustavy a pravomoci školských orgánů

Státní správu ve školství zastupují ředitelé škol a školských zařízení, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Česká školní inspekce, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, popř. jiné ústřední orgány. [20]

Ústřední úroveň

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) řídí výkon státní správy ve školství, připravuje legislativní normy a odpovídá za koncepci, stav a rozvoj vzdělávací soustavy. Ministerstvo zpracovává a zveřejňuje dlouhodobý záměr vzdělávání, čímž definuje vzdělávací strategii a politiku, a dále určuje i obsah vzdělávání. Formuluje Národní program vzdělávání. [20]

MŠMT vydává rámcové vzdělávací programy, které jsou závazným základem pro tvorbu školních vzdělávacích programů. Tyto rámcové vzdělávací programy vydává ministerstvo téměř pro všechny vzdělávací úrovně až po vyšší sekundární úroveň. Ministerstvo také akredituje vzdělávací programy pro jednotlivé vyšší odborné školy.

Regionální úroveň

Krajský úřad zpracovává každé dva roky dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v daném kraji.

Kraje jsou zřizovatelem vyšších odborných škol, středních škol, škol a školských zařízení pro žáky s postižením, základních speciálních škol, škol s vyučovacím jazykem národnostní menšiny, jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky, základních uměleckých škol a školských zařízení sloužících uvedeným školám včetně zařízení pro zájmové vzdělávání a dalších institucí. [20]

Místní úroveň

Obce jsou odpovědné za zajištění podmínek pro povinnou školní docházku a pro předškolní

vzdělávání. Obce nebo svazky obcí zřizují a po hospodářské stránce spravují mateřské školy a základní školy. Zajišťují, aby bylo poskytováno školní stravování a zabezpečena péče o žáky mimo vyučovací dobu. [20]

3. 1. 6 Organizace školy, věkové úrovně žáků a počty žáků ve škole

Základní vzdělávání se nejčastěji uskutečňuje na základní škole, kde jsou žáci rozděleni do tříd podle věku. Na prvním stupni mohou být do jedné třídy zařazeni žáci z více než jednoho ročníku (tzv. malotřídní škola), tato škola se většinou vyskytuje v malých obcích. Mimořádně nadaný žák může být přeřazen do vyššího ročníku, neprospívající žák ročník opakuje, opakovat je možné maximálně jednou na daném stupni.

Třídy se naplňují do počtu 30 žáků. Minimální průměrný počet žáků ve třídách by měl být 17. V souladu se vzdělávacím programem lze na výuku některých předmětů dělit třídy na skupiny, vytvářet skupiny žáků ze stejných nebo různých ročníků nebo spojovat třídy. [11]

3. 1. 6. 1 Obsah vzdělávání, předměty a počet hodin

Vyučovací hodina na základní škole trvá 45 min. Optimální týdenní hodinová dotace na základní škole je stanovena takto:

Tabulka č. 1

Počet hodin v primárním vzdělávání

První stupeň		Druhý stupeň	
Ročník	Počet h	Ročník	Počet h
1	20	6	28
2	22	7	29
3	23	8	31
4	24	9	31
5	25		

Zdroj: *Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, EURYDICE*
dostupné z: www.uiv.cz

Obsah základního vzdělávání stanovuje **Standard základního vzdělávání**, z nějž vycházejí stávající vzdělávací programy a **Rámcový vzdělávací program** pro základní vzdělávání. Jedná se tedy o dvoustupňovou strukturu vzdělávacích programů. Standard základního vzdělávání stanoví rámcově obsah vzdělávání. Vzdělávací programy vymezují podrobněji vyučovací předměty a jejich časové rozvržení (učební plán) a stanoví obsah výuky v těchto předmětech (učební osnovy).

RVP ZV vymezuje cíle základního vzdělávání, úroveň klíčových kompetencí, které by žáci měli získat, vzdělávací oblasti a obory, rámcový obsah vzdělávání a očekávané výstupy v jednotlivých etapách. Na základě RVP ZV tvoří školy svůj školní vzdělávací program kde mj. přesně stanoví učební plán i obsah výuky - učební osnovy. RVP ZV je platný od školního roku 2007/2008. [17], [18].

Dle standardu základního vzdělávání byly stanoveny tři vzdělávací programy pro ZŠ:

- Obecná škola
- Základní škola
- Národní škola

Nejčastěji využívaným vzdělávacím programem je program **Základní škola**.

Všechny vzdělávací programy jsou určeny pro základní školu jako celek a mají srovnatelné výstupy na konci prvního stupně základní školy, což umožňuje pokračovat na druhém stupni jiným programem.

V rámci vzdělávacího programu Základní škola byly schváleny modelové učební plány pro zaměření rozšířené výuky, např. s rozšířeným vyučováním cizích jazyků, informatiky a výpočetní techniky, hudební výchovy, výtvarné výchovy, matematiky a přírodovědných předmětů a tělesné výchovy. [20]

V následující tabulce a obrázku uvádím příklad Standardu vzdělávání, konkrétně příklad učebního plánu vzdělávacího programu Základní škola (tabulka č. 2) a Rámcového vzdělávacího programu Základní škola. (obrázek č. 2)

Tabulka č. 2

Učební plán vzdělávacího programu základní škola, platný od 1. 9. 2005

Předmět	Ročník									Minimum 6.–9. ročník
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	
Český jazyk	9	10	10	7	7					16
Cizí jazyk				3	3	X)	X)	X)	X)	12
Matematika	4	5	5	5	5					16
Prvouka	2	2	3							
Přírodověda				3	4					
Vlastivěda										
Chemie										4
Fyzika										6
Přírodopis										6
Zeměpis										6
Dějepis										6
Občanská výchova						X)	X)	X)	X)	4
Rodinná výchova										4
Hudební výchova	1	1	1							4
Výtvarná výchova	1	1	1	4	4					6
Praktické činnosti	1	1	1							4
Tělesná výchova	2	2	2	2	2					8
Volitelné předměty										6
Disponibilní dotace*						1	1	1	1	4
Týdenní dotace povinných předmětů	20	22	23	24	25	28	29	31	31	119
Nepovinné předměty										

Zdroj: Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, EURYDICE, dostupné z: www.uiv.cz

Vysvětlivky:

X) V 6.–9. třídě o časové dotaci jednotlivých vyučovacích předmětů rozhodne ředitel školy tak, aby se vyučovalo všem předmětům učebního plánu daného ročníku. Zároveň musí být naplněn uvedený minimální počet hodin pro předmět a dodržena týdenní časová dotace. U volitelných předmětů v 7.–9. ročníku ředitel školy rozhoduje také o jejich zařazení do ročníku.

* Disponibilní dotaci lze využít

Obrázek č.2

Rámcový učební plán základní škola

vzdělávací oblasti	vzdělávací obory	1. stupeň	2. stupeň
		1.-5. ročník	6.-9. ročník a odpovídající ročníky středních škol
		minimální časová dotace	
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	38	16
	Cizí jazyk	9	12
Matematika a její aplikace			16
Informační a komunikační technologie			1
Člověk a jeho svět			-
Člověk a společnost	Dějepis	-	12
	Výchova k občanství		
Člověk a příroda	Fyzika	-	22
	Chemie		
	Přírodopis		
	Zeměpis		
Umění a kultura	Hudební výchova	12	10
	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	-	11
	Tělesná výchova	10	
Člověk a svět práce			4
Průřezová témata			P
Disponibilní časová dotace			18
Celková povinná časová dotace		118	122

Zdroj: *Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě*, [online], dokument [cit. 12.10.2007], EURYDICE, dostupné z: www.uiv.cz

Tento učební plán je součástí RVP ZV. Pro jednotlivé vzdělávací oblasti je stanovena minimální celková týdenní dotace pro každý stupeň. Dále jsou k dispozici tzv. disponibilní hodiny. Celková povinná časová dotace je 118 vyučovacích hodin pro 1. stupeň a 122 vyučovacích hodin pro 2. stupeň základní školy.

Minimální a maximální počet vyučovacích hodin v týdnu pro jednotlivé ročníky je stanoven takto v tabulce č. 1 na straně 39. [20]

Tabulka č. 3

Statistické údaje 2005

	Oba stupně včetně tříd gymnázia na nižší sekundární úrovni	První stupeň	Druhý stupeň (celkem)	Druhý stupeň (základní škola)	Druhý stupeň (třídy gymnázia na nižší sekundární úrovni)
Žáci ¹	960 564 ¹	482 377	478 187 ¹	435 361	42 876
Učitelé ²	57 817 ³	25 600	-	32 217	-
Školy	3 785 ⁴ 4 099 ⁵	3 780	2 676	2 362	314
Počet žáků na učitele	15.9 ⁶	17.3	18,8	12.3	13.5
Počet žáků na školu	234	128	179	184	136
Počet žáků na třídu ⁶	21.4	20.3	-	22.8	

Zdroj: EURYDICE: Struktury vzdělávacích systémů, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, dostupné z: www.uiv.cz

Vysvětlivky:

- 1) Včetně žáků ve věku druhého stupně studujících na konzervatořích, bez žáků speciálních škol
- 2) Přepočteno na plné úvazky
- 3) Pouze učitelé základních škol, bez speciálních škol
- 4) Bez gymnázií, konzervatoří a speciálních škol
- 5) Včetně gymnázií, konzervatoří, bez speciálních škol
- 6) Pouze pro základní školy, bez speciálních škol

3. 1. 7 Závěrečné zhodnocení českého vzdělávacího systému

Tabulka č. 4

Závěrečné zhodnocení

Kriterium srovnávání	Hodnota
Standardní věk pro zahájení	6
Počet let povinného vzdělávání	9
Počet let primárního vzdělávání	5
Počet let sekundárního vzdělávání	4
Počet vyučovacích h v ISCED 1	636
Počet vyučovacích h v ISCED 2	802/851
Minimální počet vyučovacích dnů	x
Délka vyučovací hodiny v min	45

Zdroj: Education at glance 2005 dostupné z: www.uiv.cz

V tabulce jsou přehledně seřazena kritéria srovnávání. Standardní věk pro zahájení povinné školní docházky je u nás 6 let, povinná školní docházka je devítiletá. Žák absolvuje prvních pět let tohoto cyklu v instituci primárního vzdělávání, poslední čtyři roky absolvuje v instituci sekundárního vzdělávání.

V mezinárodní komparaci vykazuje český vzdělávací systém pestrý repertoár vlastností. V některých ukazatelích se náš systém shoduje s průměrnými hodnotami, v některých ukazatelích vykazuje špičkové umístění a v několika ukazatelích má i podprůměrné výsledky. Příkladem úspěchů našich žáků mohou být umístění ve výzkumech PISA, které realizuje OECD. Žáci České republiky dosáhli nadprůměrných výsledků ve výzkumu zaměřeném na **matematickou gramotnost i v oblasti řešení problémových úloh**.

V souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie vyvstává mnoho otázek a diskusí o budoucnosti českého vzdělávacího systému. Uvažuje se o harmonizaci českého školství s požadavky Evropské unie. Stanoviska ohledně této problematiky jsou dosti protichůdná. Někteří odborníci zastávají názor, že pro český vzdělávací systém vyplývá z členství v Unii velké množství změn, které budou muset být provedeny za účelem přizpůsobení našeho vzdělávacího systému požadavkům evropské integrace. Existují také opačné názory, které proklamují, že školství je záležitostí národní suverenity, vyjádřením a reprodukováním národní, kulturní a jazykové identity. Tito odborníci jsou proti jakémukoliv zesilování centralizačních snah v Evropské unii v oblasti vzdělávání. [1]

3. 2 Španělský školský systém povinného vzdělávání

3. 2. 1 Struktura povinného vzdělávání

Povinné vzdělávání ve Španělsku trvá deset let. Zahájení povinné školní docházky je v 6 letech a ukončení většinou v 16 letech.

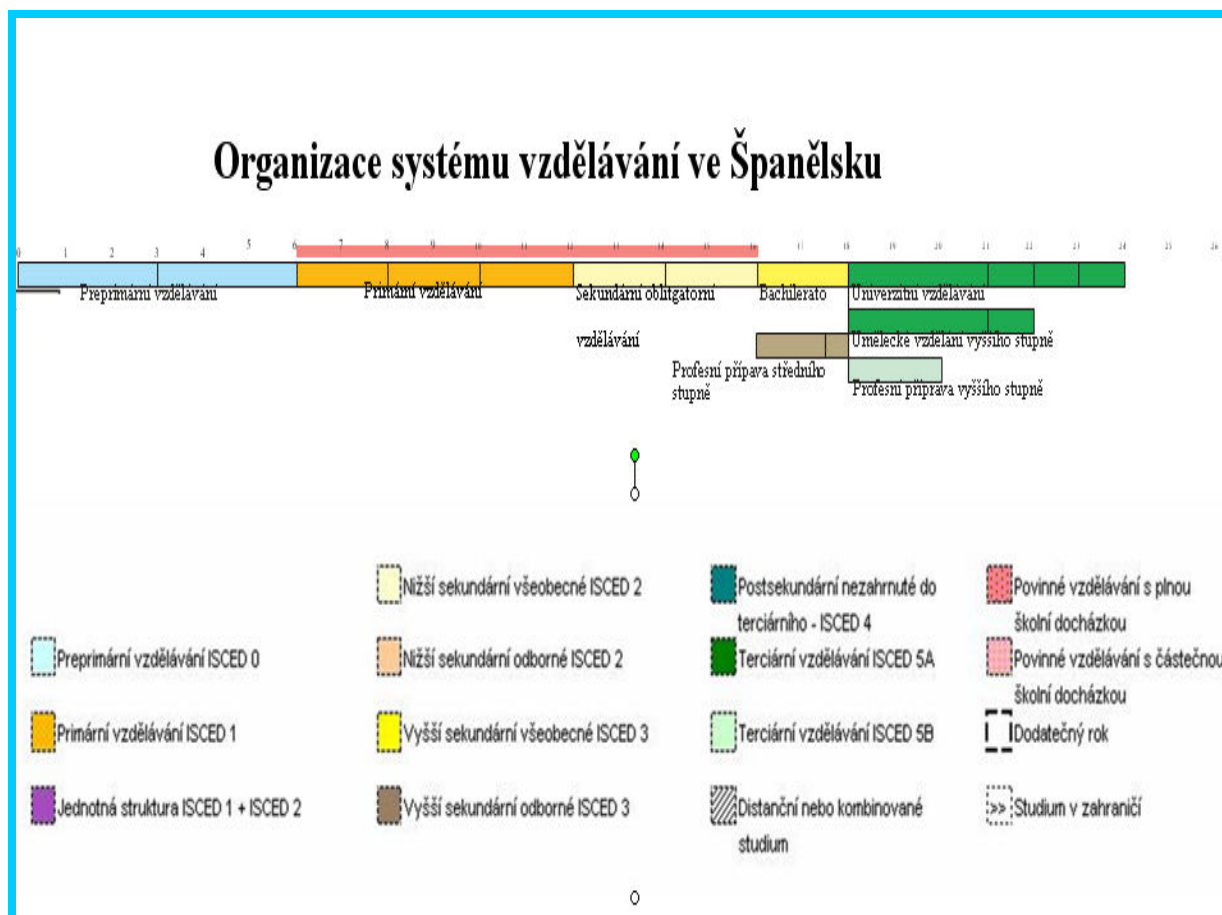
Skládá se ze dvou stupňů:

- Educación Primaria (primární vzdělávání) – ISCED 1
 - cyklus 1 (určený pro děti od 6 – 8 let)
 - cyklus 2 (určený pro děti od 8 – 10 let)
 - cyklus 3 (určený pro děti od 10 – 12 let)
- Educación Secundaria Obligatoria (povinné sekundární vzdělávání), zkráceně nazývané **ESO** - ISCED 2
 - cyklus 1 (určené pro děti 12 -14 let)
 - cyklus 2 (určené pro děti 14 – 16 let)

Ve Španělsku se vedle těchto dvou stupňů základního vzdělávání nabízí ještě vzdělávání se zvláštním režimem, jež je možné navštěvovat paralelně s povinným vzděláváním. Toto

vzdělávání poskytuje adekvátní přípravu pro určité profese a je kompatibilní s povinným vzděláváním v základním vzdělávacím systému. Tento typ vzdělávání se uskutečňuje například v hudebních a tanečních školách.

Obrázek č. 3

Zdroj: The education system in Spain 2006/07, [online], dokument [cit 14. 10. 2007], EURYDICE, dostupné z: www.euridice.org

3. 2. 1. 2 Školská zařízení poskytující povinné vzdělávání

Povinné vzdělávání může být absolvováno v níže uvedených vzdělávacích zařízeních.

- Veřejné školy
 - colegios de educación primaria (školy, jež poskytují primární vzdělávání), ISCED1
 - institutos de educación secundaria (školy, jež poskytují sekundární vzdělávání), ISCED 2
- Instituce poskytující vzdělávání se zvláštním režimem, ISCED 2

- Centros integrados (integrované školy) ISCED 1, paralelně je zde vyučováno primární vzdělávání s hudbou a tancem.
- Soukromé školy, poskytují ISCED 1, ISCED 2

Primární a obligatorní sekundární vzdělávání jsou ve Španělsku dvě relativně samostatné oblasti. Existuje zde také oblast vzdělávání se zvláštním režimem (Enseñanzas de régimen especial), která poskytuje adekvátní přípravu pro různé profese a je kompatibilní s povinným vzděláváním v hlavním vzdělávacím systému. Jedná se umělecké, jazykové a sportovní vzdělávání. Příkladem těchto zvláštních vzdělávacích institucí jsou konzervatoře. [19]

Colegios de educación primaria a Institutos de educación secundaria mohou působit odděleně jako dvě samostatné instituce nebo může být ESO připojeno k instituci primárního vzdělávání. Aby byl žák přijat do sekundárního vzdělávání musí úspěšně zakončit primární vzdělávání. Žáci ze škol primárního vzdělávání, které jsou připojeny k ESO, mají přednost přijetí. Není-li dostatek volných míst, žák absolvuje přijímací řízení.

3. 2. 2 Zřizovatelé škol

Ve Španělsku mohou být školy zakládány jako:

- Veřejné školy, které zakládá obec.
- Soukromé školy; mohou je zakládat fyzické i právnické osoby. Existují v těchto podobách:
 - Centros concertados: Jsou financovány z veřejných fondů a většinou poskytují povinné vzdělávání
 - Centros nonconcertados: Tyto školy nejsou financovány z veřejných zdrojů, hlavní zdroj příjmů je školné inkasované od rodin žáků. Centros nonconcertados ovšem neposkytují povinné vzdělávání.

Tyto školy mohou působit jako školy:

- koedukované školy
- chlapecké školy
- dívčí školy [19]

Tabulka č. 5

Počet škol v ISCED 1 a ISCED2

	Primární vzdělávání (ISCED1)		ESO (ISCED2)	
	Počet škol	Veřejné školy v %	Počet škol	Veřejné školy v %
Školy	13700	75,2	8750	63,8
Třídy	116419	70,5	74471	68,3
Smíšené třídy	2533	98,34		

Zdroj: Datos y cifras. Curso escolar 2006/07. Office of Statistics, Ministry of Education and Science,

Dostupné z www.euridice.org

3. 2. 3 Základní legislativa

Základní legislativní principy vzdělávání jsou zakotveny v Ústavě. Dle španělské ústavy musí vždy existovat právo na vzdělání a stát toto právo musí zaručovat. Ústava dále rozděluje pravomoci ve vzdělávání mezi státní správu a správu autonomních komunit.

Legislativní rámec vzdělávání tvoří následující normy:

Ústavní zákon č. 2/2006 (LOE - Ley Orgánica de Educación) upravuje právo na vzdělávání a do jisté míry nahrazuje původní ústavní zákon (LODE - Ley Orgánica Reguladora del Derecho a la Educación). Oba tyto zákony spolu tvoří základní legislativní rámec španělského neuniverzitního vzdělávacího systému.

Ústavní zákon č. 1/1990 (LOGSE – Ley Orgánica de Ordenación General del Sistema Educativo), jenž upravuje všeobecnou organizaci školského systému.

Ústavní zákon č. 9/1995 (LOPEG- Ley Orgánica para la Participación, la Evaluación y el Gobierno de los Centros Docentes), který je zaměřen na evaluaci a řízení škol.

Ústavní zákon č 10/ 2002 je zákonem o kvalitě vzdělávání.

Zákon o kvalifikacích a profesní přípravě. Účelem tohoto zákona je uspořádat celý systém profesní přípravy, kvalifikací a akreditací, který by měl uspokojovat sociální a ekonomické potřeby různými formami profesní přípravy. [19]

3. 2. 4 Financování školství

Povinné vzdělávání ve Španělsku je **bezplatné**, a to jak na veřejných školách, tak na školách soukromých. Oblast vzdělávání ve Španělsku je financována ze dvou zdrojů:

- **Veřejné fondy:** Tyto fondy poskytuje Ministerstvo školství, kultury a sportu nebo školská správa v autonomních komunitách. Tyto veřejné výdaje neslouží jen na financování veřejného vzdělávání, ale také na přidělování nejrozličnějších grantů pro studenty a na dotace pro Centros privados, tedy soukromým zařízením. Všechny vzdělávací instituce, které jsou financovány z veřejných fondů musí splňovat stanovené požadavky. 72,62 % veškerých škol na úrovni povinného vzdělávání je financováno z veřejných fondů.
- **Soukromé fondy:** Pokud instituce nesplňuje určité minimální požadavky na financování z veřejných fondů, musí být financována ze soukromých fondů. [10]

3. 2. 3. 1 Metodika a způsob financování školství

Ve Španělsku existují dva druhy subvencování školství, a to:

- Všeobecné; v tomto způsobu financování se vzdělávání musí poskytovat bezplatně
- Speciální; veřejné financování pokrývá pouze určitou část výdajů.

Vzdělávací zařízení mají vcelku velkou autonomii ohledně hospodaření se svými zdroji, musí ale každý rok vypracovat rozpočet, který schvaluje rada školy.

Rodiče musí sami hradit učební pomůcky, učebnice a užívání doplňkových služeb, jako je školní stravování či doprava do školy. Pro sociálně slabší rodiny existuje finanční podpora ve formě různých rodičovských příspěvků, stipendií či přídavků na školní pomůcky, ubytování, stravování a dopravu. Tato stipendia umožňují rodinám s nižšími příjmy přístup do vzdělávacího systému a docházku do kurzů i na ostatních úrovních vzdělávání.[19], [20]

Tabulka č.6**Výdaje na školství ve Španělsku v roce 2006**

	Objem v mil EUR	% z HDP
Celkové výdaje	51486,9	5,3
Veřejné výdaje	43390,6	4,5
Výdaje rodin	9056,7	0,9

Zdroj: Datos y cifras. Curso escolar 2006/07. Office of Statistics, Ministry of Education and Science,
Dostupné: www.euridice.org

3. 2. 4 Organizace školství

Školní rok je organizován každou autonomní oblastí trochu odlišným způsobem, nicméně vždy musí být dodržena určitá minimální kritéria, která zaručují alespoň minimální homogenitu v celém státě. Školní rok musí mít minimálně 175 dní a 875 vyučovacích hodin. Každá vyučovací hodina má 60 minut.

Primární vzdělávání

Jak již bylo řečeno, odpovědnost za zřízení a údržbu škol mají obce. Instituce poskytující primární vzdělávání musí pro každý ročník poskytovat alespoň jednu třídu, ve které může být maximálně 25 žáků. Tato instituce musí poskytovat všechny tři cykly primárního vzdělávání. Do primárního vzdělávání musí být přijati všichni žáci, omezující je pouze podmínka dostatečného věku. Existují i přijímací řízení do primárního vzdělávání, která jsou nezbytná, jestliže poptávka po místech veřejně financovaných škol převyšuje jejich nabídku. [20]

3. 2. 4. 1 Obsah primárního vzdělávání

Obsah učiva je rozdělen do oblastí, tzv. Enseñanzas mínimas (minimální učivo). Tento minimální rozsah učiva stanovuje Ministerstvo školství, kultury a sportu. Zahrnuje cíle, základní vzdělávací aspekty a dobu, která má být každé předmětové oblasti věnována. Základní kurikulum by nikdy nemělo zabírat víc než 55 % z celkového počtu vyučovacích hodin v autonomních komunitách, které mají jiný úřední jazyk, než je španělština, nebo 65 % v ostatních komunitách. Zbytek hodin je stanoven autonomní komunitou a v každé oblasti se liší. Zde je patrná vysoká rozhodovací pravomoc španělských komunit, která vede k velké rozmanitosti španělského vzdělávání. Komunity vytvoří svůj vlastní studijní plán dle společenských, hospodářských a kulturních potřeb dané oblasti.

Tabulka č. 7

Hodiny v základním kurikulu primárního vzdělávání pro školní rok 2006/07

Vzdělávací oblast	Počet hodin	
	1. cyklus	2. a 3. cyklus
Přírodní, společenské a kulturní prostředí	175	170
Umělecká výchova	140	105
Tělesná výchova	140	105
Španělský jazyk a literatura	350	275
Cizí jazyk	x	170
Matematika	175	170
Náboženství	105	105
Celkem	1085	1100

Zdroj: CIDE Based on Education dostupné z: www.euridice.org

Vyvětlivky

X – Tento předmět ještě není zařazen do kurikula

3. 2. 4. 2 Obsah sekundárního vzdělávání

Sekundární vzdělávání je většinou poskytováno na školách ESO (školy poskytující povinné sekundární vzdělávání). V současné době je na základě výjimky možné vyučovat první cyklus v zařízeních primárního vzdělávání připojených k zařízením sekundárního vzdělávání. Zařízení ESO mohou také poskytovat vzdělávání směřující k Bachillerato a výuku profesní přípravy.

Instituce ESO poskytují oba cykly sekundárního vzdělávání a škola musí mít alespoň jednu třídu s maximálně 30 žáky pro každý ročník. Školní rok musí mít 175 vyučovacích dní. Týdenní rozvrh pro ESO se skládá z třiceti 60minutových jednotek, tj. 6 vyučovacích hodin denně, od pondělí do pátku. [19],[20]

Pro sekundární vzdělávání jsou charakteristické dva principy:

- komplexní vzdělávání
- důraz na rozmanitost

Povinné sekundární vzdělávání je rozděleno do poznatkových oblastí, které se konkretizují v předmětech bez specializace a jsou povinné pro všechny žáky. Kurikulum obsahuje volitelné předměty a základní profesní přípravu. Tato úroveň vzdělávání je organizována do ročníků, nikoliv do cyklů jako v primárním vzdělávání. Ve třetím ročníku si studenti musí zvolit zaměření, a to buď technologické nebo vědecko-humanitní zaměření. Ve čtvrtém ročníku se volitelné zaměření rozšiřuje o přírodovědné zaměření.

Pro každou předmětovou oblast je vyhrazen minimální počet hodin, který nesmí překročit 55 % učebního plánu v autonomních komunitách se dvěma úředními jazyky a 65 % v ostatních komunitách. [19], [20]

Tabulka č. 8

Počet hodin v základním kurikulu v sekundárním vzdělávání

Vzdělávací oblast	Počet hodin ročně	
	1. cyklus	2. cyklus
Přírodní vědy	140	90
Společenské vědy, zeměpis, dějepis	140	160
Výtvarná výchova	35	35
Tělesná výchova	70	70
Španělský jazyk a literatura	245	240
Cizí jazyky	210	240
Matematika	175	160
Hudební výchova	35	35
Technologie	125	70
Náboženství	105	105
Celkem	1280	1250

Zdroj: The June 14th Royal Decree 1007/1991. Spanish Official Gazette no. 152 June 26th 1991
Dostupné: z www.euridice.org

Podle tohoto základního kurikulárního plánu každá autonomní komunita sestaví svůj studijní plán. Základní kurikulum je závazné pro všechny komunity, zbytek závisí na preferencích dané komunity. [20]

3. 2 . 5 Závěrečné zhodnocení španělského vzdělávacího systému

Tabulka č. 9

Závěrečné zhodnocení španělského vzdělávacího systému

Kritérium srovnávání	Hodnota
Standardní věk pro zahájení	6
Počet let povinného vzdělávání	10
Počet let primárního vzdělávání	6
Počet let sekundárního vzdělávání	4
Počet vyučovacích h v ISCED 1	810
Počet vyučovacích h v ISCED 2	1050
Minimální počet vyučovacích dnů	175
Délka vyučovací hodiny v min	60

Zdroj: CIDE based on education, Education at glance 2005
Dostupné z: www.euridice.org

Z výše uvedené tabulky vidíme, že standardní věk pro zahájení povinné školní docházky je ve Španělsku 6 let. Povinné vzdělávání trvá deset let, z čehož žák standardně absolvuje 6 let v instituci primárního vzdělávání a 4 roky v instituci sekundárního vzdělávání. Školy jsou

zřizovány jako veřejné instituce nebo jako soukromé instituce (centros concertados). Povinné vzdělání je ve veřejných i soukromých školách poskytováno bezplatně.

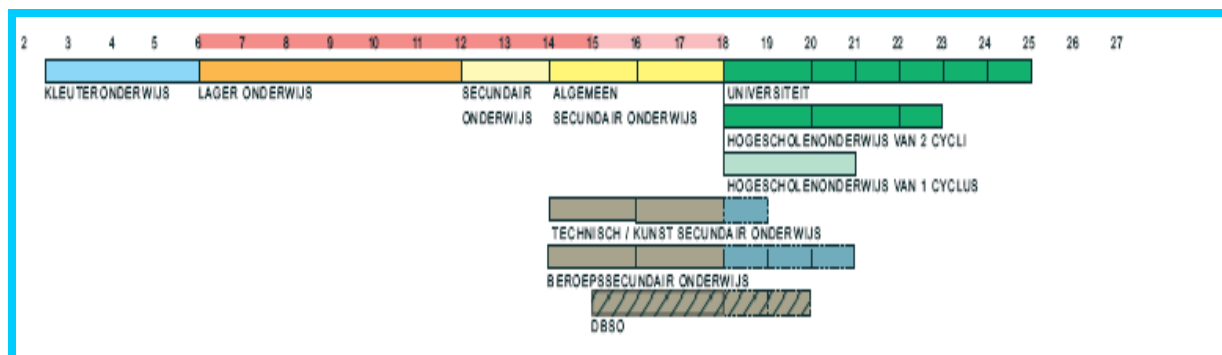
Ve statistikách mezinárodního srovnávání španělský vzdělávací systém zdaleka nezaujímá přední pozice. Například ve výzkumu PISA jsou španělští žáci při hodnocení matematických znalostí na podprůměrné úrovni, ve výzkumu zabývajícím se schopností řešení problémových úloh výsledky žáků dosáhly lehce podprůměrné úrovně.

3. 3 Struktura povinného vzdělávacího systému v Belgii

Již jsem zmiňovala, že Belgie se skládá ze tří relativně samostatných autonomních oblastí, jimiž jsou Flandry, frankofonní část a německá komunita. Každá oblast má odlišnou kulturu, legislativu a žádným překvapením tedy není ani velká odlišnost školských systémů. Srovnávat všechny tyto tři belgické školské systémy by mnohonásobně překročilo rozsah mé bakalářské práce, proto se zaměřím pouze na jeden školský systém a to vlámský školský systém.

Obrázek č. 4

Struktura vzdělávacího systému v Belgii

Zdroj: Vocational training and education systems in Europe, [online], dokument, EURYDICE, dostupné z: www.eurydice.org

3. 3. 1 Povinná školní docházka

Povinná školní docházka je v Belgii dvanáctiletá, od 6 let žáka do 18 let. Jako ve většině Evropských států se dělí na :

- Primární vzdělávání (ISCED 1, žáci od 6 – 12 let)
 - cyklus 1 (žáci od 6 -8 let)
 - cyklus 2 (žáci do 8-10 let)
 - cyklus 3 (žáci od 10 – 12 let)

- Sekundární vzdělávání ISCED 2, ISCED 3
 - nižší sekundární vzdělávání obecné (12 – 14 let) ISCED2
 - nižší sekundární vzdělání zaměřené na profesní přípravu (13 – 14 let) ISCED2
 - vyšší sekundární vzdělávání obecné (14 -18 let) ISCED 3

V Belgii existuje dále

- Full-time education (Prezenční forma vzdělávání)
 - dokončení primárního vzdělávání
 - dokončení prvních dvou ročníků sekundárního vzdělávání
- Part-time education (Distanční nebo kombinované vzdělávání)

Všichni žáci jsou povinni navštěvovat školu do 15 let v prezenční formě studia. Student během prezenční formy studia musí dokončit primární vzdělávání a dokončit nejméně dva první ročníky sekundárního vzdělávání. Studenti, kteří neukončili prezenčním způsobem první dva ročníky sekundárního vzdělávání musí plnit povinnou školní docházku prezenčně až do 16 let.

Ti žáci, kteří si nepřejí absolvovat povinnou školní docházku prezenčně až do 18 let, mohou po dokončení primárního vzdělávání a prvních dvou ročníků sekundárního vzdělávání absolvovat povinnou školní docházku formou kombinovaného nebo distančního studia. [21]

3. 3. 2 Zřizovatelé škol v povinném vzdělávacím systému a jejich pravomoci

Vlámské školství je v kompetencích Vlámského parlamentu, především Vlámského ministerstva vzdělávání, a za poskytování a zřizování škol odpovídá Vlámské edukační centrum. Podle organizace, která školu zřizuje, se Vlámský vzdělávací systém člení do těchto skupin:

- Školy zakládáné společenstvím
- Veřejné školy
- Soukromé školy [21]

Školy zakládáné společenstvím

Tyto instituce jsou zřízeny Autonomní radou pro vzdělávání společenství. Tato rada zastupuje Vlámské společenství. Vzdělávání poskytované v zastoupení Vlámského společenství musí být **neutrální**, to znamená bez jakéhokoliv zaměření na určitá náboženství, církevní spolky, politická přesvědčení či myšlenková hnutí.

Veřejné školy

Tyto školy zakládají pravomocné orgány provincií nebo obcí. Školy v této vzdělávací síti mohou být neutrální nebo denominační. Denominační školy mohou být zaměřeny na určitá náboženství, církve či politické hnutí.

Soukromé školy

Soukromé školy poskytující povinné vzdělávání jsou také finančně dotovány ze společenského rozpočtu. Jsou zakládány s denominací (většinou jako katolické školy) a nebo jako nezávislé školy prosazující specifické vzdělávací teorie, kterými jsou Freinetova nebo Steinerova škola.

Obyčejně se školy v Belgii vyskytují jako koedukované, dívčí a chlapecké. Od roku 2000 musí být všechny instituce poskytující **primární** vzdělávání pouze koedukované. Ostatní školy mohou zůstat děleny na chlapecké a dívčí.

První dvě vzdělávací sítě jsou označovány jako „veřejné vzdělávání“, poslední síť je nazývána „volné vzdělávání“ [21]

3. 3. 2. 1 Pravomoci zřizovatelů vzdělávacích institucí

Belgické školství je výrazně decentralizované. Pokud instituce odpovídá základním právním předpisům, obdrží finanční dotace. Zřizovatel má naprostou volnost volby personálu, volí sám své učební metody a kurikulum. Existuje určité minimální kurikulum, které musí být dodrženo, ale neexistuje zde žádný centrální studijní plán. Vlámské školy mají velkou volnost v sestavování svého učebního plánu.

Ústava od roku 1998 deleguje veškeré pravomoci ve školství na společenství, výjimkou jsou tři oblasti, které jsou dány vládním nařízením a jsou pro celou Belgii závazné:

- Začátek a počet let povinného vzdělávání
- Způsob získávání nároku na granty
- Důchodový systém pro oblast školství, který upravuje odvody do belgického důchodového systému jak ze strany pojistníků, tak ze strany zaměstnavatelů. Vládní nařízení upravuje příspěvky do prvního i do druhého pilíře belgického penzijního systému.

Veškeré ostatní pravomoci jsou v kompetencích Vlámského parlamentu. [21]

3. 3. 3 Financování školství

Vzdělávání v Belgii je vždy v kompetencích společenství, které plně zodpovídá za jeho chod ale také financování. Vlámko je jedinou oblastí, kde společenství i region mají vládu a parlament společné. (Ostatní oblasti mají samostatnou vládu a parlament na úrovni společenství a druhou samostatnou vládu a parlament na úrovni regionu). Tudíž ve Vlámku je celé vzdělávání financováno ze společného rozpočtu společenství a regionů.

Zdroje financování:

- Z fondů společenství; financovány jsou především školy zakládané jménem společenství
- Z fondů obcí; dotace veřejným školám
- Církevní zdroje
- Zdroje soukromých fyzických či právnických osob

Povinné vzdělávání je poskytováno **bezplatně**. Ale rodiče musí platit určité poplatky na školní pomůcky, stravování či učebnice. Učebnice jsou poskytovány zdarma pouze v průběhu primárního vzdělávání. [21]

3. 3. 4 Organizace školství

3. 3. 4. 1 Primární vzdělávání

Školní rok trvá 182 dní a vyučovací hodina v systémech povinného vzdělávání má 50 min.

Školní týden obsahuje 28 vyučovacích hodin.

Jak již bylo řečeno, v Belgii neexistuje žádný centrálně stanovený vzdělávací program. Každá vzdělávací instituce má velkou autonomii v sestavování učebního plánu. Musí pouze dodržovat závěrečné plány, které musí být pro každý cyklus splněny. Rozložení vyučovacích hodin je plně v kompetencích zřizovací instituce. Existují dvě skupiny závěrečných plánů, které by musí být naplněny:

- Minimální oblast předmětů, které musí být na konci vzdělávací periody absolvovány.
- Mezipředmětové závěrečné cíle, které nejsou vztaženy k jednomu konkrétnímu předmětu, ale jejich naplnění může být dosaženo kombinací různých předmětů nebo studijních projektů.

Minimální výčet předmětů, které musí být splněny na konci primárního vzdělávání :

- Tělesná výchova; pohybová zdatnost, zdravý a bezpečný životní styl
- Hudební výchova; znázornění hudby, hudba, drama, pohyb
- Holandština; poslech; konverzace, čtení, psaní, nauka o jazyku
- Francouzština; poslech, konverzace, čtení, psaní
- Přírodní vědy; příroda, člověk, společnost, technologie, čas a vesmír
- Matematika; čísla, míry, geometrie, slovní úlohy

Mezipředmětové závěrečné cíle, kterých musí být na konci primárního vzdělávání dosaženo:

- naučit žáky schopnosti učit se a vést je k samostatnosti
- osvojení společenského chování žáků ve společnosti, jejich projev se ve společnosti.

Dále už závisí na každé vzdělávací instituci, jak předměty rozloží. Například francouzština v Bruselu je vyučována již od prvního ročníku, v některých oblastech až 5. a 6. rok školní docházky. [21]

3. 3. 4. 2 Sekundární vzdělávání

Školní rok je rozložen do 182 dní, vyučovací týden má 32 – 36 vyučovacích hodin po 50 minutách.

Žáci musí dovršit 12 let, aby mohli navštěvovat instituce sekundárního vzdělávání. Pokud získají certifikát z primárního vzdělávání, mohou navštěvovat úroveň **A**. Pokud tento certifikát nezískají, měli by být zařazeni do úrovně **B**. Do konce listopadu každého školního roku existuje možnost žáky v těchto dvou úrovních přemísťovat (na základě přání rodičů nebo pozorování učitelů). Ve třetím roce žáci volí zaměření, kterými jsou ASO, TSO, KSO nebo BSO.

ASO (Algemeen secundair onderwijs) neboli všeobecné sekundární vzdělávání. Klade důraz hlavně na teoretické znalosti a poskytuje žákovi širokou přípravu pro navštěvování dalších vyšších vzdělávacích úrovní.

TSO (Technisch secundair onderwijs) neboli technické sekundární vzdělávání. Je zaměřeno především na teorii technických předmětů. Po ukončení tohoto zaměření může žák buď nastoupit do zaměstnání, nebo dále pokračovat ve studiu.

KSO (Kunstsecundair onderwijs) neboli umělecké sekundární vzdělávání. Nabízí širokou škálu uměleckých předmětů. Žák získá jak hluboké teoretické, tak praktické znalosti. Po ukončení tohoto zaměření je možné nastoupit do práce, nebo dále studovat.

BSO (Beroepsecundair onderwijs) neboli učňovské vzdělávání. Nabízí široké praktické znalosti, zlepšení manuálních dovedností, ve většině případů žák po ukončení BSO nastupuje do práce. Pokud chce žák získat určitou specializaci, navštěvuje čtvrtý ročník BSO, ve kterém se zaměřuje přímo na specializovaný obor. [21]

3. 3. 5 Závěrečné zhodnocení belgického vzdělávacího systému

V Belgii povinná školní docházka standardně začíná v 6 letech. Počet let povinného vzdělávání je nejdelší ze srovnávaných zemí, tj. 12 let. Z těchto 12 let je první polovina absolvována v cyklu primárního vzdělávání, druhá polovina v cyklu sekundárního vzdělávání. Belgická vyučovací hodina trvá 50 min. Povinné vzdělání může žák absolvovat ve školách, které zakládá společenství, veřejných školách či soukromých školách. Povinné vzdělávání je v Belgii poskytováno bezplatně a je financováno ze zdrojů společenství, obcí, církví nebo ze zdrojů fyzických či právnických osob.

Tabulka č. 10

Závěrečné zhodnocení belgického vzdělávacího systému

Kriterium srovnávání	Hodnota
Standardní věk pro zahájení	6
Počet let povinného vzdělávání	12
Počet let primárního vzdělávání	6
Počet let sekundárního vzdělávání	6
Počet vyučovacích h v ISCED 1	849
Počet vyučovacích h v ISCED 2	849
Minimální počet vyučovacích dnů	182
Délka vyučovací hodiny v min	50

Zdroj Education at glance 2005,OECD

dostupné z: www.oecd.org/edu/eag2005

Ve statistikách mezinárodní komparace vzdělávacích systémů zaujímá vlámský vzdělávací systém solidní postavení. Vlámští žáci disponují velmi dobrými znalostmi cizích jazyků a velkým všeobecným přehledem o světovém dění. Ve výzkumech PISA belgičtí žáci dosáhli nadprůměrných výsledků jak v oblasti matematiky, tak ve způsobilosti řešení problémů.

4. Závěrečné porovnání školských systémů

Tabulka č. 11

Zahájení povinné školní docházky, délka povinné školní docházky, vyučovací hodiny

	ČR	Španělsko	Belgie
Standardní věk pro zahájení	6	6	6
Počet let povinného vzdělávání	9	10	12
Počet let primárního vzdělávání	5	6	6
Počet let sekundárního vzdělávání	4	4	6
Počet vyučovacích h v ISCED 1	636	810	849
Počet vyučovacích h v ISCED 2	802/851	1050	849
Minimální počet vyučovacích dnů	x	175	182
Délka vyučovací hodiny v min	45	60	50

Zdroj: Education at glance 2005, OECD dostupné z: www.oecd.org/edu/eag2005

Vysvětlivky

X – Údaj není k dispozici

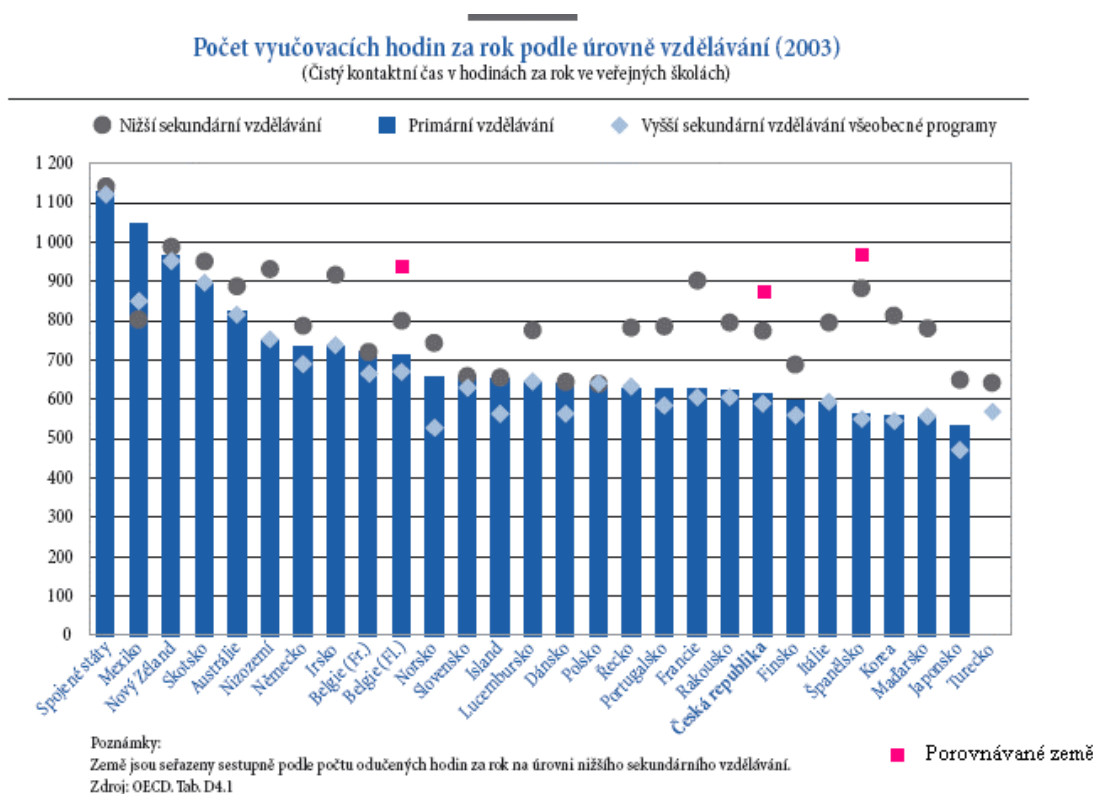
Ve výše uvedené tabulce můžeme pozorovat určité rozdíly v systémech povinného vzdělávání. Nejvýznamnější rozdíl spočívá v délce povinné školní docházky. Ta je jednoznačně nejdelší v Belgii, a to 12 let. Následuje desetiletá povinná školní docházka ve Španělsku, v ČR je pouze devítiletá.

Dále můžeme vidět, že v ČR je kratší cyklus primárního vzdělávání tj. pouze 5 let, v ostatních dvou srovnávaných státech je délka primárního cyklu 6 let. Taktéž je u nás kratší délka vyučovací hodiny, u nás trvá vyučovací hodina jen 45 min, v Belgii 50 min a ve Španělsku 60 min.

Zahájení povinné školní docházky je ve všech zemích v 6 letech. Rozdíl je ale v tom, že pokud v České republice žák nedovrší 6 let do 1. 9. daného školního roku, do školy nastupuje až následující rok. V Belgii a Španělsku je podstatné, že žák dovrší 6 let během daného školního roku. Nemusí tedy dovést danou hranici před zahájením. Ve všech třech státech je samozřejmě porovnávána školní zralost.

Pro doplnění uvedu obrázek, na kterém je patrný počet vyučovacích hodin v zemích OECD. Na tomto obrázku můžeme vidět vyučovací hodiny v primárním, nižším sekundárním a vyšším sekundárním vzdělávání.

Obrázek č. 5

Zdroj: Key data on education in Europe 2005, [online], dostupné z: www.okm.gov.hu/doc/upload/200601/key_data_2005.pdf

Z obrázku je patrné, že Česká republika je až u konce řady zemí, tzn. v rámci primárního a sekundárního vzdělávání je počet povinných vyučovacích hodin jeden z nejnižších. Belgie se pohybuje v nadprůměrných číslech, co se počtu hodin týče. Španělsko se v tomto porovnání nachází ještě za Českou republikou, ovšem v počtu vyučovacích hodin v rámci nižšího sekundárního vzdělávání nás výrazně převyšuje.

Zřizovatelé škol

Ve většině evropských zemí žáci navštěvují veřejná školská zařízení. Výjimkou je Belgie a Nizozemí, kde velký až většinový podíl žáků navštěvuje soukromé školy, které jsou ovšem také dotovány z veřejných rozpočtů. Dále například ve Španělsku, Francii, Velké Británii a Maltě mnoho žáků navštěvuje soukromé školy.

Tabulka č. 12

Procento žáků navštěvující veřejné a soukromé školy

	Veřejné	Soukromé A	Soukromé B	Soukromé celkem
ČR	94,5	5,5	x	5,5
Španělsko	68,7	26,4	4,9	31,3
Belgie	43,2	56,8	xxxxx	56,8

Zdroj: Education at glance 2005, OECD dostupné z: www.oecd.org/edu/eag2005

Vysvětlivky:

Údaje jsou uvedeny v procentech

Soukromé školy A: jedná se o soukromé školy, ale dotované velkou měrou z veřejných rozpočtů

Soukromé školy B: jedná se o čistě soukromé školy

X: Daný typ školy neexistuje

XXXXX: Údaj není k dispozici

Financování školství

V každé zemi je financování školství v kompetencích různých administrativních rovin. Jsou to buď centrální, regionální anebo obecní autority, které rozdělují finanční prostředky na vzdělávání. Ve většině evropských zemí je financování školství v pravomocích centrální autority. Ta centralizovaně rozděljuje finanční prostředky příslušným vzdělávacím institucím. Příkladem těchto zemí může být Slovensko, Francie, Irsko, Kypr a Itálie.

Pouze ve třech evropských zemích jsou hlavním autoritami ve financování školství regiony. Jsou jimi Belgie, Německo a Španělsko.

V České republice je financování školství výrazně decentralizováno. Lokální autority mají v kompetencích financování vzdělávacích institucí. Prostředky na redistribuci obdrží od centrální autority. [16]

Tabulka č. 13

Podíl jednotlivých administrativních úrovní na financování školství

Administrativní úroveň	Země		
	ČR	Španělsko	Belgie
Centrální	30,5	15,8	17,1
Regionální	11,8	79,6	79,1
Obecní	57,7	4,6	3,8

Zdroj: Eurostat

dostupné z www.uiv.cz

Povinné vzdělávání je ve všech sledovaných zemích poskytováno žákům **bezplatně**. Rozdíl v zemích se projevuje například v poskytování školních pomůcek. V České republice jsou žákům v rámci povinné školní docházky bezplatně poskytovány (propůjčeny) učebnice.

V Belgii a Španělsku musí učebnice zakoupit rodina žáka ze svých prostředků. Sešity a jiné učební pomůcky si ve všech sledovaných státech žáci musí pořídit sami. [17], [19], [20]

Počet žáků ve třídě

Sledované státy se liší i dle počtu žáků ve třídě. Třídy primárního vzdělávání jsou v Belgii, Španělsku i ČR o poznání méně početné než třídy sekundárního vzdělávání. Počty žáků uvedu pro zřehlednění v následující tabulce.

Tabulka č. 14

Průměrná velikost třídy ve vzdělávacích institucích podle úrovně vzdělávání

Stát	Počet žáků ve třídě	
	Primární vzdělávání	Sekundární vzdělávání*
ČR	22	24
Španělsko	22	25
Belgie	21	22

Zdroj: Zdroj: České školství v mezinárodním srovnávání 2005, INES, dostupné z: www.uiv.cz

Vysvětlivky:

* jedná se o nižší sekundární školství

Z tabulky je patrné, že průměrně nejmenší počet žáků je v belgických třídách, naopak nejvíce žáků je ve španělské třídě.

4.1 PISA

Kvalitní vzdělávání je nejcennější majetek pro dnešní a budoucí generace. K dosažení tohoto cíle OECD přispívá svým monitorováním a hodnocením školství. Získané výsledky rámci výzkumu PISA, který sleduje vzdělávání, umožňují srovnání na mezinárodní úrovni. Každé tři roky OECD organizuje výzkum, který sleduje úroveň znalostí v určitých oblastech u 15 letých žáků. Těmito oblastmi jsou matematická gramotnost, přírodní vědy, řešení problémů a čtenářská gramotnost. [22]

Tabulka č. 15

Zaměření výzkumu PISA v jednotlivých letech

Rok hodnocení	2000	2003	2006	2009	2012	2015
Předměty, které byly hodnoceny	Matematika	Matematika	Matematika	Matematika	Matematika	Matematika
	Čtení	Čtení	Čtení	Čtení	Čtení	Čtení
	Přírodní vědy	Přírodní vědy	Přírodní vědy	Přírodní vědy	Přírodní vědy	Přírodní vědy
		Mezipředmětové kompetence				
Samohodnocení studentů	Přístupy k učení čtení	Vztah žáků k matematice	Přístup žák k přírodním vědám	Bude definováno	Bude definováno	Bude definováno

Zdroj: PISA, [online], dostupné z: www.pisa.oecd.org

Následující informace vycházejí z analýzy dat výzkumu PISA, který se v roce 2003 zaměřil především na **matematickou gramotnost** 15letých žáků.

Z celkového počtu 29 zemí OECD si v matematice **nejlépe** vedli žáci Finska, Koreje a Nizozemí.

Nadprůměrných výsledků dále dosáhlo dalších 11 zemí: Austrálie, **Belgie**, Kanada, **Česká republika**, Dánsko, Francie, Island, Japonsko, Nový Zéland, Švédsko a Švýcarsko.

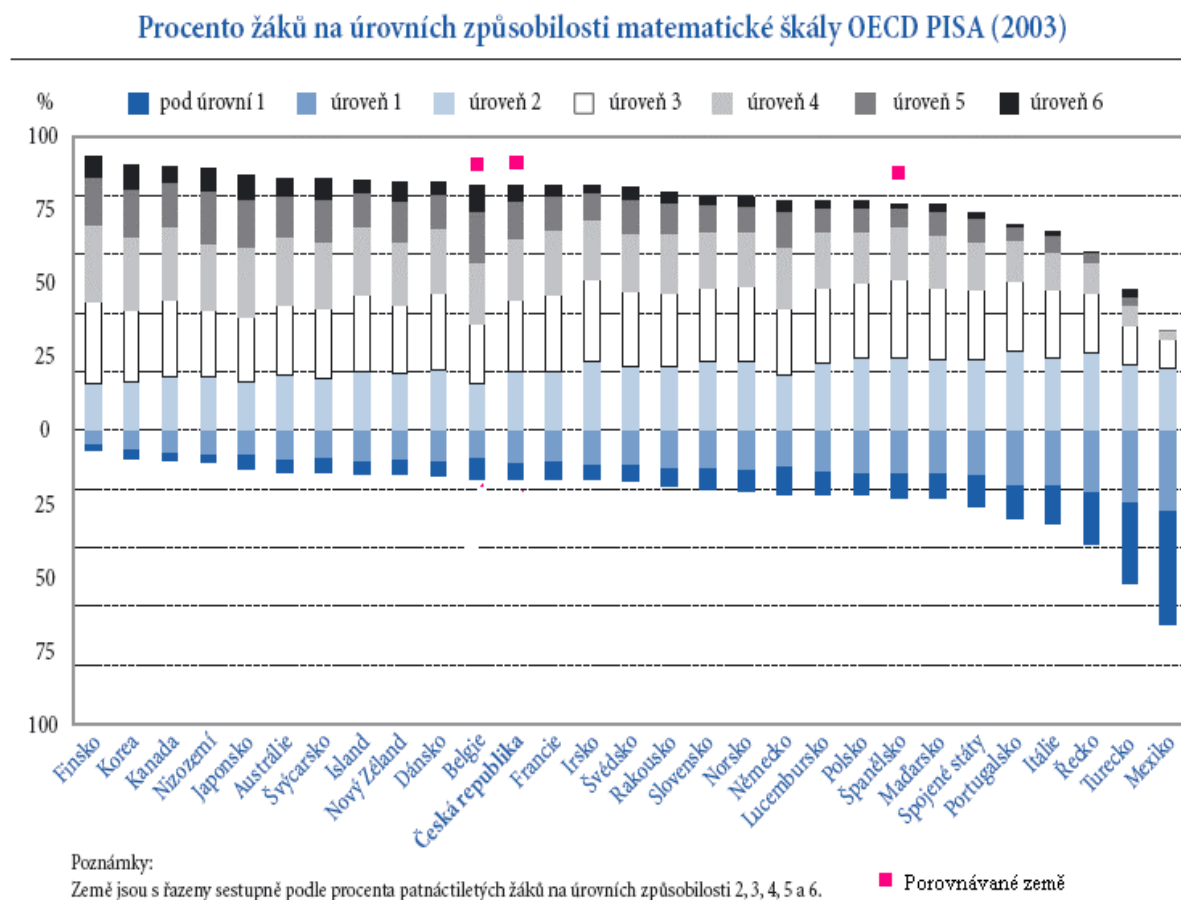
Irsko, Německo, Rakousko a Slovensko dosáhly výsledků, které oscilovaly okolo průměru a zbylých 11 zemí se nacházelo pod průměrem. Na obrázku č. 6 můžeme vidět, že Španělsko je zemí, kde žáci vykazují úroveň matematických znalostí pod průměrem OECD.

Představu o celkové úspěšnosti zemí, která je vytvořena na základě porovnání průměrných výsledků, můžeme doplnit informací o velikosti rozdílů mezi nejlepšími a nejhoršími žáky v rámci jednotlivých zemí. Pro toto porovnání bylo vytvořeno **6 úrovní způsobilosti**. Každá úroveň je charakterizovaná dovednostmi, které žák na dané úrovni prezentuje. Úroveň 1 je nejnižší a úroveň 6 nejvyšší.⁴

V následujícím grafu jsou země sestupně řazeny podle procenta zastoupení žáků na úrovni 2 a nad ní. Většina žáků zemí OECD dosahuje na matematické škále úrovně 2, avšak v některých zemích existuje značný podíl žáků, kteří dosahují pouze úrovně 1 nebo nedosáhnou ani této úrovně. Přitom žáci, kteří se nacházejí na úrovni 1, dosahují pouze nejzákladnějších dovedností, které jsou pro život v moderní společnosti potřebné. Z obrázku je patrné, že s výjimkou Finska a Koreje dosahuje podíl žáků, kteří se nacházejí pod úrovní 2 minimálně 10 % ve všech zemích. Ve 12 zemích však podíl těchto žáků překračuje až jednu pětinu z celkového počtu. V Turecku a v Mexiku představují tito žáci většinu. [17]

⁴ Zdroj: České školství v mezinárodním srovnávání 2005, [online], str. 20, INES, dostupné z: www.uiv.cz

Obrázek č. 6

Zdroj: České školství v mezinárodním srovnávání 2005, [online], INES, dostupné z: www.uiv.cz

Jak již bylo řečeno, v cyklech výzkumu PISA jsou kromě matematické, čtenářské a přírodovědné gramotnosti sledovány také tzv. mezipředmětové kompetence. V roce 2003 byla za tímto účelem zkoumána oblast řešení problémových úloh.

Z obrázku je patrné, že **nejlépe** si vedly Finsko, Japonsko a Korea.

Nadprůměrných výsledků dosáhli žáci ve 12 zemích: Austrálie, **Belgie**, **Česká republika**, Dánsko, Francie, Island, Kanada, Německo, Nizozemí, Nový Zéland, Švédsko a Švýcarsko. Kolem průměru OECD se pohybovaly výsledky žáků Irsko, Maďarsko a Rakousko. Itálie, Lucembursko, Mexiko, Norsko, Polsko, Portugalsko, Řecko, Slovensko, **Španělsko**, Turecko a USA se umístily **pod průměrem** zemí OECD.

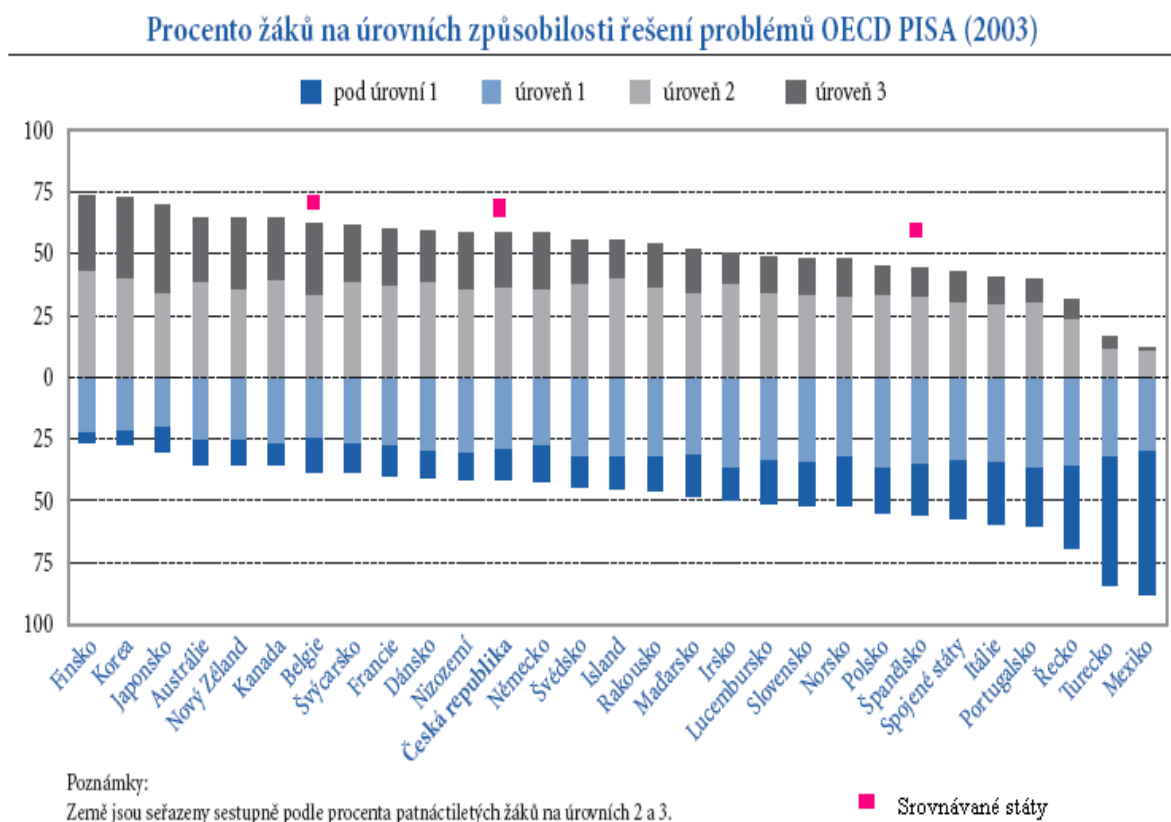
Pro oblast řešení problémových úloh byly vytvořeny **3 úrovně způsobilosti**. Ty odrážejí rozdíly mezi nejlepšími a nejhoršími žáky. V následujícím grafu jsou země sestupně řazené podle procenta zastoupení žáků na úrovních 2 a 3. Žáci, kteří nedosahují úrovně 2, nejsou schopni se vypořádat se složitějšími problémy. To znamená, že například nejsou schopni řešit

problémy, v nichž je třeba pracovat s více než jedním zdrojem informací nebo používat informace k vyvozování závěrů a argumentaci.⁵ [17]

Z následujícího grafu je patrné, že mezi zeměmi existují velké rozdíly. Nicméně téměř ve všech zemích s výjimkou Austrálie, Finska, Kanady a Koreje se nachází minimálně 10 % žáků pod úrovní 1. Tato skupina žáků je schopná řešit pouze přímočaré problémy s dobře strukturovanými úkoly, ve kterých nemusí činit žádné úsudky. V situacích, kdy se musí rozhodovat, analyzovat či vyhodnocovat systém nebo odstraňovat chyby, mají velké potíže. V České republice je v této skupině 12 % žáků.

Radostnější je skutečnost, že ve všech zemích OECD s výjimkou Řecka, Mexika, Portugalska a Turecka se alespoň 10 % žáků nachází na nejvyšší úrovni. V průměru v rámci zemí OECD dosahuje této úrovně 18 % žáků. [17]

Obrázek č. 7

Zdroj: České školství v mezinárodním srovnávání 2005, [online], INES, dostupné z: www.uiv.cz

⁵ Zdroj: České školství v mezinárodním srovnávání 2005, [online], str. 21, INES, dostupné z: www.uiv.cz

Závěr

Srovnávané vzdělávací systémy vybraných zemí se v mnoha aspektech výrazně liší, v některých aspektech jsou shodné či jsou si dosti podobné. Nelze jednoznačně určit, který systém je nejlepší. Každý má své přednosti i nedostatky a slabiny. Analyzované školské systémy se liší délkou povinné školní docházky, organizací školního roku, rozdílná je také délka vyučovací hodiny, počet vyučovacích hodin v jednotlivých úrovních ISCED, průměrný počet žáků ve třídě. Rozdíly najdeme i ve způsobu financování škol a jejich zřizovatelích. Z uvedeného výčtu odlišností je patrné, že vybrané školské systémy se liší v mnoha aspektech srovnávání. Nicméně srovnáním těchto výstupů nezískáme žádné hodnocení kvality daného vzdělávacího systému. Například v České republice je délka povinné školní docházky, délka vyučovací hodiny a počet hodin v jednotlivých úrovních ISCED jednoznačně nejkratší. Naopak průměrný počet žáků v jedné třídě je u nás nejvyšší. Z logické úvahy by bylo na snáze vyvodit závěr, že český vzdělávací systém bude poskytovat méně kvalitní vzdělání. Výzkumy PISA mou domněnku vyvrátily. Naši žáci se v hodnocení matematických znalostí i v řešení problémových úloh umístili na nadprůměrných pozicích.

Na základě srovnávací pedagogiky můžeme objevovat inspirující prvky vzdělávacích systémů, které by mohly být uplatněny v České republice. Příkladem může být mnohem rozvinutější spolupráce mezi školami, rodiči a veřejností, než jaká existuje u nás, nebo různá opatření k oslabení sociálních handicapů ve vzdělávání určitých skupin populace či systematicky prováděné vzdělávání učitelů a pracovníků v oblasti školství.

Podněty pro zdokonalování vzdělávacího systému mohou přijímat i zahraniční země od nás, což se také fakticky uskutečňuje. Svědčí o tom např. návštěvy britských odborníků v našich školách. Tito odborníci se snažili zjistit, v jakých způsobech výuky spočívá vysoká úspěšnost českých žáků v testech matematiky. Dalším příkladem může být zájem skupiny kanadských pedagožek, které v roce 1995 podnikly výzkumnou cestu po České republice, aby popsaly české zkušenosti s transformací školství po roce 1989. V Kanadě o tom pak publikovaly obsáhlou stat' ve významném časopise *Canadian and International Education*.

Je jasné, že do budoucna bude muset náš vzdělávací systém přijmout určité reformní prvky, ale myslím si, že stále zůstane systémem, který bude vyjadřovat naši národní a kulturní identitu.

Seznam použité literatury

- [1] Průcha, J.: Srovnávací pedagogika. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7
- [2] Váňová, M.: Srovnávací pedagogika. 1. vyd. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003. 42 s. ISBN 80-86723-04-0
- [3] Váňová, M.: Teoretické a metodické otázky srovnávací pedagogiky. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1998. ISBN 80-86039-51-5
- [4] Čtverák, V.: Obecná a srovnávací pedagogika. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1999. 282 s. ISBN 382-140-99
- [5] Průcha, J.: Vzdělávání a školství ve světě: Základy mezinárodní komparace vzdělávacích systémů. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 319 s.
- [6] Průcha, J.: Přehled pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 269 s.
- [7] Singule, F.: Současné pedagogické směry a jejich psychologické souvislosti. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 54 s. ISBN 80-04-26160-4
- [8] Singule, F.: Evropská dimenze vzdělání. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1991. 40 s. ISBN 80-211-0077-X
- [9] Průcha, J.; Walterová, E.; Mareš, J.: Pedagogický slovník. 3. rozšíř. vyd. Praha: Portál, 2001. 322 s.
- [10] Singule, F.; Rýdl, K.: Pedagogické proudy 1. poloviny 20 století. 1. vyd. Praha: SPN, 1988.
- [11] Václavík, V.: Cesta ke svobodné škole. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1995. 216 s.
- [12] Walterová, E.: Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě. 1. vyd. Brno: Masarykova Univerzita, 1994. 185 s. ISBN 80-210-0846-6
- [13] Rýdl, K.: Inovace školských systémů. Praha: Nakladatelství ISV 2003.
- [14] Průcha, J.: Moderní pedagogika. 2. vyd. Praha: Portál, 2002.
- [15] Mareš, J.; Gavora, P.: Anglicko-český slovník pedagogický. Praha: Portál 1999.

Publikované studie

- [16] Key data on education in Europe 2005, [online], dokument [cit. 19. 10. 2007]
dostupné z: www.okm.gov.hu/doc/upload/200601/key_data_2005.pdf
- [17] České školství v mezinárodním srovnávání 2005, [online], dokument [cit. 21. 10. 2007],
INES, dostupné z: www.uiv.cz

- [18] České školství v mezinárodním srovnávání 2007, [online], dokument [cit. 21. 10. 2007], INES, dostupné z: www.uiv.cz
- [19] The education system in Spain 2006/07, [online], dokument [cit 14. 10. 2007], EURIDICE, dostupné z: www.euridice.org
- [20] Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě, [online], dokument [cit. 12.10.2007], EURIDICE, dostupné z: www.uiv.cz
dostupné z: www.uiv.cz
- [21] Vocational training and education systems in Europe, [online], dokument [cit 12. 10. 2007], EURIDICE, dostupné z: www.eurydice.org
- [22] PISA, [online], dokument [cit. 29. 10. 2007], PISA, dostupné z: www.pisa.oecd.org

Internetové stránky

- [23] www.uiv.cz
- [24] www.eurydice.com
- [25] www.pisa.oecd.org
- [26] www.rvp.cz
- [27] www.wikipedia.com
- [28] <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/fyz/rvp/myslenky.htm>

Zákony

- [29] Školský zákon, č. 561/2004 Sb., [online],
dostupné z: <http://zakonyonline.cz/?s122&q122=all>
- [30] Zákon o výkonu ústavní výchovy, ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, č. 109/2002 Sb., [online], dostupné z: <http://zakonyonline.cz>

Seznam tabulek a obrázků

Tabulky

Tabulka č. 1: Počet hodin v primárním vzdělávání

Tabulka č. 2: Učební plán vzdělávacího programu ZŠ

Tabulka č. 3: Statistické údaje 2005

Tabulka č. 4: Závěrečné zhodnocení

Tabulka č. 5: Počet škol v ISCED 1 a ISCED 2

Tabulka č. 6: Výdaje na školství ve Španělsku v roce 2006

Tabulka č. 7: Hodiny v základním kurikulu primárního vzdělávání pro školní rok 2006/07

Tabulka č. 8: Počet hodin v základním kurikulu v sekundárním vzdělávání pro školní rok 2006/07

Tabulka č. 9: Závěrečné zhodnocení španělského vzdělávacího systému

Tabulka č. 10: Závěrečné zhodnocení belgického vzdělávacího systému

Tabulka č. 11: Zahájení povinné školní docházky, délka povinné školní docházky, vyučovací hodina

Tabulka č. 12: Procento žáků navštěvující veřejné a soukromé školy

Tabulka č. 13: Podíl jednotlivých administrativních úrovní na financování školství

Tabulka č. 14: Průměrná velikost třídy ve vzdělávacích institucích podle úrovně vzdělávání

Tabulka č. 15: Zaměření výzkumu PISA v jednotlivých letech

Obrázky

Obrázek č. 1: Struktura vzdělávacího systému v České republice

Obrázek č. 2: Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání

Obrázek č. 3: Struktura vzdělávacího systému ve Španělsku

Obrázek č. 4: Struktura vzdělávacího systému v Belgii

Obrázek č. 5: Počet vyučovacích hodin za rok podle úrovní vzdělávání

Obrázek č. 6: Procento žáků na úrovni způsobilosti matematické škály OECD PISA (2003)

Obrázek č. 7: Procento žáků na úrovni způsobilosti řešení problémů škály OECD PISA (2003)